

Bu sayımızda

**Ruminiyada
2020-2021-ci tədris ili
üzrə təqaüd proqramı**

→səh.2

**“eTwinning Plus”
layihəsinin əhatə
dairəsi genişlənir**

→səh.5

**Türkiyə yeni uğur
hekayəsini yazacaq**

→səh.5

**Erməni
saxtakarlığı**

→səh.8

Təhsil statistikasını - 2019

İnkişaf dinamikası bütün
səviyyələr üzrə müşahidə olunub

* Məktəbəhazırlığın əhatəliliyi genişləndirilib

Ümumi təhsil müəssisələrində dövlət büdcəsi hesabına 5 yaşlı uşaqların məktəbəhazırlıq təhsili 2013-cü ildəki 24 faizdən cari ildə 80 faizə çatdırılıb, 100 mindən çox uşaq təhsilə cəlb edilib. Bu göstəricinin 2020-ci ildə 90 faizə çatdırılması nəzərdə tutulur.

* İcma əsaslı məktəbəqədər təhsil qruplarının sayı artırılıb

Cari tədris ilində icma əsaslı məktəbəqədər təhsil qruplarının sayı artırılaraq 328-ə, uşaqların sayı isə 6 min nəfərə çatdırılıb. Növbəti ildə daha 250 qrupun yaradılması, cəlb olunan uşaqların sayının 12400 nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulur.

* 165 minədək uşaq birinci sinfə gedib

2019-2020-ci tədris ili üzrə Bakı ilə yanaşı, Gəncə, Sumqayıt, Mingəçevir, Şirvan, Naftalan şəhərləri, Abşeron, Samux, Yevlax rayonları üzrə ümumtəhsil məktəblərində I sinfə şagird qəbulu elektron sistem vasitəsilə həyata keçirilib. 2019-2020-ci tədris ilində birinci siniflərə 165 minədək uşaq qəbul edilib.

→Ardı səh.4

Süni intellektin fəlsəfəsi: metaforadan gerçəkliyə doğru

Geniş miqyasda götürsək, fəlsəfənin predmeti ilə bağlı xeyli yanlış təsəvvürlər var. Bilirsiniz ki, müxtəlif fəlsəfi doktrinlərin yaradıcısı olan filosoflar hər şeydən öncə maraqlı, mənalı və gözəl səslənən deyimləri ilə tanınırlar. Yəni aforizmləri ilə. Hətta tutaq ki, Kantın təlimi ilə tanış olmayan, bəlkə də onun təlimini qəbul etməyən bir nəfər həvəsli bu filosofdan sitat götürə bilər. Ona görə də adamlarda belə təsəvvür var ki, ağıllı, mənalı, dərin duyğulu, ciddi həyatı mətləbləri özündə ifadə edən istənilən fikir və söz fəlsəfədir. Bəli, belə fikirlərdə də fəlsəfi məqamlar tapmaq olar. Amma bundan çıxış edib demək olmaz ki, fəlsəfə istənilən bir mövzu ilə istədiyi kimi məşğul ola bilər. Təəssüflər ki, təhsilli adamlar da bəzən fəlsəfənin hər şeylə

məşğul olduğunu düşünür. Hətta bunu fəlsəfənin üstünlüyü kimi şərh edirlər.

Bu, yanlış təsəvvürdür. Fəlsəfənin predmeti hüduzsuz və şərtsiz deyil. Fəlsəfi təlimlər və biliklər üçün başlıca şərt odur ki, onlar elmi biliklərin bitdiyi yerdə başlayır, elmin cavab verə bilmədiyi suallara cavab verir, lakin necə gəldi davam edə bilmir, necə gəldi cavab vermir. Fəlsəfə mif deyil, din deyil, poetika deyil. Fəlsəfə suallara elmi biliklərin təkzib edib bilmədiyi şəkildə cavab verir. O sualın ki, cavabı fizikada, biologiyada, tutaq ki, informatikada var, o, artıq fəlsəfə deyil. O fəlsəfi təlim fizika, biologiya, kimya və ya digər elmlərlə ziddiyyət təşkil edir. O da fəlsəfi deyil.

İndi sual oluna bilər ki, bir halda riyaziyyat, təbii riyaziyyat, proqramlaşdır-

ma, onun əsasında duran alqoritmlər süni intellekti yaradırsa, bu yaranış prosesini dəqiq olaraq icra edərsə, burada fəlsəfənin nə işi ola bilər? Söz xatirinəmi fəlsəfə bu prosese qoşulur? Kənardan şərhçilikmi edir? Yaxud, “mən də varam” deyə özünü ortaya atmışımı olur?

Xeyr!

Fəlsəfə bunu özünə rəva bilməzdi. Bunu özünə rəva bilən filosoflar olsaydı da, onların baxışları fəlsəfə olmazdı?

Süni intellektin fəlsəfəsi ona görə var ki, orada hələ cavab verilməyən suallar və narahatlıqlar var.

Nədir bu suallar?

1. İlk sual budur: *maşınlar doğrudanmı düşüncə bilirlər? Hələ də iki yanaşma var və təbii ki, maşınların güclü düşüncə biləcəyinə əmin olmayanlar var. Söhbət*

ağıllı maşınlardan və kompüterlərdən deyil, düşüncə bilən maşınlardan gedir.

2. *Düşüncə bilən maşınlar insan üçün hansı problemləri yaradacaq? Nə qədər əhəmiyyətlidir?*

3. *Düşüncə bilən maşınlarla insan özündən ağıllı varlığını yaradır və bununla öz mövcudluğuna yanaşmanı dəyişəcəkmi?*

4. *Yeni əmək bölgüsü yaranacaq mı və dünya düzünü dəyişirmi?*

5. *Düşüncə bilən maşınlarla bağlı hansı etik problemlər yaranır: onlara mənavi münasibət necə olmalıdır?*

6. *Düşüncə bilən maşınlar hər sahədə insanı əvəz edə bilirmi? Məsələn, yaşlılara baxım xidmətində?*

→Ardı səh.6

Yeni nəsillər kadr

Prezident İlham Əliyev ölkədə miqyaslı kadr islahatları elan edib. İcra orqanlarında yeni dünyagörüşlü, müasir təhsilli, qlobal dünyanı diqqət etdiyi idarəçilik fəlsəfəsinin tələblərinə cavab verən gənc kadrlar vəzifələrə irəli çəkilir. Prosesin ağırdır şəkildə həyata keçməsi göstərir ki, Azərbaycan kifayət qədər intellektual potensiala və idarəçilik bacarığına özündə əks etdirən kadr ehtiyatına malikdir. Son illərdə bu istiqamətdə xüsusilə ciddi işlər görülüb. Həm yerli ali məktəblərdə müxtəlif sferalarda çalışacaq mütəxəssislərin hazırlığına cavabdeh olan ali məktəblərin tədris proqramları dünya standartlarına uyğunlaşdırılıb, həm də xarici ölkələrin

Qeyri-standart şərtlər altında işləyə bilən idarəçilərin hazırlanması sosial sifarişdir

nüfuzlu universitetlərdə təhsil alan azərbaycanlı gənclərin sayı artır.

Məlumdur ki, kadr hazırlığı prosesi davamlı xarakter daşmalıdır. Tək ona görə yox ki, nəsillər bir-birini əvəz edir. Məsələ burasındadır ki, dünya çox sürətlə yenilənir və bu fenomenin sanki sonu yoxdur. Rəqəmsal texnologiyaların inkişafı ilə “yenilik” anlayışı da zaman etibarilə mahiyyətini dəyişib. İndiki yenilənmə ilə, misal üçün, 10 və ya 20 il bundan əvvəlki islahatları müqayisə etmək olmaz. İnformasiya əsrində yaşayır-

rıq, süni intellekt iş yerlərində insanı əvəzləməyə başlayıb. Başqa sözlə, dünyanın bir parçası olan Azərbaycan da bir dövlət olaraq kadr bankının dayanmadan yenilənməsini təmin etməlidir.

Kadr hazırlığına cavabdeh kimdir?

Müasir dünyada iqtisadiyyat və siyasətdəki hər hansı uğursuzluğun günahını dərhal təhsil sistemində axtarmağa baş-

→Ardı səh.6

layırlar. Eyni zamanda, təhsil sferasında həyata keçirilən islahatların da əsas məqsədinin mövcud sosial, iqtisadi və siyasi problemlərin həlli olduğu aydındır. Tarixin istənilən anında dövlət və cəmiyyət qarşısında duran çağırışların cavabı təhsil sahəsində yetişdirilən texnologiyalarda və savadlı kadrlardadır. Müasir qlobal böhran şəraitində bu realıq daha qabarıq hiss olunur, dövlətin və cəmiyyətin gələcəyi məhz qərarların düzgün qəbulu və savadlı, məharətli idarəçilikdən asılıdır. Effektiv idarəçilik sistemi istənilən dövlət qarşısında duran ən ali məqsədlərdən birinə çevrilir.

İqtisadiyyatın inkişafı və qarşıya qoyulmuş sosial proqramların həyata keçməsi birbaşa olaraq effektiv idarəetmə qərarlarından asılıdır.

→Ardı səh.6

2019-cu il ərzində Təhsil Nazirliyinin Vətəndaşlarla iş bölməsinə 227483 müraciət daxil olub

2019-cu il ərzində Təhsil Nazirliyinin Telefon Məlumat Mərkəzinə (“Qaynar xətt” xidməti, telefon: 146) daxil olan zənglərlə və Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzində vətəndaşlara göstərilən xidmətlərlə bağlı statistika açıqlanıb.

Qeyd olunan müddət ərzində həmin mərkəzlərə ümumilikdə 227483 müraciət daxil olub. Statistika əsasən, Telefon Məlumat Mərkəzində il ərzində 192153 zəng qəbul edilib. Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzində isə bu dövrdə 35330 vətəndaşa xidmət göstərilib.

Telefon Məlumat Mərkəzinə və Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzinə daxil olmuş müraciətlərin əksəriyyəti dərhal cavablandırılıb və operativ həll olunub. Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzində il ərzində 16780 sənəd (7090 ərizə, 9690 məktub) qəbul olunub və qeydiyyatla alınıb.

2019-cu ilin dekabr ayı ərzində Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzində 2011 vətəndaşa xidmət göstərilib. Həmin dövrdə 1286 sənəd (418 ərizə, 868 məktub) qəbul olunub və qeydiyyatla alınıb. Telefon Məlumat Mərkəzində isə dekabr ayı ərzində 10180 zəng qəbul edilib.

Daxil olan müraciətlər daha çox müəllimlərin işə qəbulu və yerdəyişməsi, şagirdlərin yerdəyişməsi, ali təhsil sənədlərinin (diplomların) tanınması (nostrifikasiya) və digər bu kimi məsələləri əhatə edib.

SABAH qruplarına müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqə

Təhsil Nazirliyinin SABAH qruplarında 2019-2020-ci tədris ilinin yaz semestrində müxtəlif fənlərin tədrisini aparmaq məqsədilə professor-müəllim heyəti və mütəxəssislərin işə qəbulu ilə əlaqədar müsabiqə elan edilib.

Müsabiqədə magistr dərəcəsi, yüksək səviyyədə İKT və sahə bilikləri olan, innovativ tədris metodlarından istifadə edə bilən, eyni zamanda müasir pedaqoji yanaşmalara malik, dinamik, pozitiv və ünsiyyətçi namizədlər iştirak edə bilərlər.

Qeyd edilən tələblərə cavab verən namizədlər yanvarın 15-dək müraciət formasını (<https://forms.gle/PKmsbF618C9spByc7>) doldurmalıdırlar. Müvafiq fənlər üzrə vakant yerlərin siyahısı müraciət formasında qeyd edilib. Hər bir namizəd ixtisasına uyğun vakant yerlər üzrə ən çoxu iki fənn üçün müraciət edə bilər.

Müsabiqə barədə ətraflı məlumatı bu linkə <http://sabah.edu.az/az/sabah-gruplarina-2019-2020-ci-tedris-ilinin-yaz-semestrine-muellim-qebulu> daxil olaraq əldə edə bilərsiniz.

Səh.7

Robotların insanları əvəz edəcəyi peşələr

Azərbaycan xalqı əsrlər boyu xeyir-xahlıq, fədakarlıq, könüllü və təmənnasız kömək ənənələrini yaşatmışdır.

Könüllülük insanları vahid niyyət ətrafında birləşdirən, vətəndaş, cəmiyyət və dövlətin birgə fəaliyyətinin ən uğurlu formasıdır. Könüllülük həm də vətənpərvərlik məktəbi, öz xalqına, dövlətinə, milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq və xidmət örnəyidir.

Bu fəaliyyətin təşviqi məqsədilə dövlətimiz tərəfindən zəruri addımlar atılmış, normativ hüquqi baza təkmilləşdirilmiş, dövlət dəstəyi mexanizmləri formalaşdırılmışdır. Könüllülük bir çox fəaliyyət sahələrinə nüfuz edərək ümummilli hərəkatə çevrilmiş, ölkəmizin hər bir bölgəsinə, ictimai həyatın müxtəlif sahələrinə yayılaraq, cəmiyyətimizin bütün təbəqələrini əhatə etmiş, gənclərimizin həyat tərzinə çevrilmişdir. ASAN, "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi, "Bir" Tələbə könüllülüləri və digər könüllü hərəkatları yaranmış, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında on minlərlə gənci birləşdirən könüllü qrupları formalaşmışdır.

Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin "Könüllülər ili" elan edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Könüllülərimiz öz kreativliyi, təşəbbüskarlığı, innovativ düşüncə tərzini və müasir dünyagörüşləri ilə qoşulduqları fəaliyyətə yeni nəfəs vermiş, ölkəmizdə Avroviziya Mahnı Müsabiqəsi, I Avropa Oyunları, "Formula 1" yarışları, IV İslam Həmrəyliyi Oyunları kimi irimiqyaslı beynəlxalq tədbirlərin həyata keçirilməsində əvəzsiz rol oynamışlar.

Bu il 5 dekabr Beynəlxalq Könüllü Günü ərəfəsində Azərbaycanda ilk dəfə keçirilmiş və bütün könüllüləri əhatə etmiş Könüllülük Həftəsi ölkəmizdə könüllülüyn yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu və böyük potensiala malik olduğunu nümayiş etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, gənclərin fərdi inkişafına tökan vermək, onlarda sosial məsuliyyət hissinin artırmaq, gəncliyin potensialından xalqın rifahı və ölkəmizin dayanıqlı inkişafı üçün səmərəli istifadə etmək məqsədilə qərara alıram:

1. 2020-ci il Azərbaycan Respublikasında "Könüllülər ili" elan edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 2020-ci ilin Azərbaycan Respublikasında "Könüllülər ili" elan edilməsinə dair tədbirlər planını bir ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və "Azərbaycan Respublikasında bir sıra dövlət orqanlarının strukturunun optimallaşdırılması və idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 17 yanvar tarixli 479 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin fəaliyyətini təkmilləşdirmək və təhsil sisteminin müasir tələblərə uyğun davamlı inkişafını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan Akkreditasiya və Nostrifikasiya İdarəsi Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində publik hüquqi şəxs statusu olan Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyinə çevrilmə yolu ilə yenidən təşkil edilsin.

2. "Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyinin Nizamnaməsi" təsdiq edilsin.

3. Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyində (bundan sonra - Agentlik) təsisçinin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi aşağıdakılara həvalə edilsin:

3.1. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə:

3.1.1. Agentliyin nizamnaməsinin təsdiqi və nizamnamə fondunun miqdarının müəyyənləşdirilməsi, onlarda dəyişiklik edilməsi;

3.1.2. Agentliyin yenidən təşkili və ləğv edilməsi;

3.2. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə:

3.2.1. bu Fərmanın 3.1-ci bəndində qeyd edilənlər istisna olunmaqla, "Publik hüquqi şəxslər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.2-ci maddəsində publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş digər məsələlərin həlli.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

4.1. dövlət qeydiyyatına alındığı gündən iki ay müddətində Agentliyin inzibati bina ilə təmin olunması üçün müvafiq tədbirlər görsün, zəruri maliyyə və maddi-texniki təminat məsələlərini həll etsin;

4.2. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

5. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi:

5.1. Agentliyin dövlət qeydiyyatına alınması üçün bu Fərman qüvvəyə mindiyi tarixdən üç gün müddətində "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə müraciət etsin;

5.2. Agentliyin strukturunu, işçilərinin say həddini və əməkhaqlarını (o cümlədən əməkhaqqına əlavələri, mükafatları və digər ödənişləri) iki ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırmaqla təsdiq etsin;

5.3. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

6. "Azərbaycan Respublikasında bir sıra dövlət orqanlarının strukturunun optimallaşdırılması və idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2019-cu il 17 yanvar tarixli 479 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2019, № 1, maddə 69, № 4, maddə 656) 8.5-ci bəndi ləğv edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 dekabr 2019-cu il

Həzi Aslanovun 110 illiyinin qeyd edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2020-ci ilin yanvar ayında görkəmli hərbi xadim, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, general-mayor Həzi Əhəd oğlu Aslanovun anadan olmasının 110 illiyi tamam olur.

Bəşəriyyətin yaddaşına ən dağdıçı müharibə kimi yazılmış İkinci Dünya müharibəsi zamanı faşizm əleyhinə mübarizə aparılmasında və insanlığın qorxunc nasizm təhlükəsindən xilas edilməsində Azərbaycan xalqının da böyük xidmətləri vardır. 1941-1945-ci illərdə Azərbaycanın altı yüz mindən artıq övladı müharibəyə yollanaraq müxtəlif cəbhələrdə vuruşmuş, Azərbaycan diviziyaları Qafqazdan Berlinədək şanlı döyüş yolu keçmişdir.

Xalqımızın igid oğulları sırasında general Həzi Aslanovun qəhrəmanlığın rəmzinə çevrilmiş adı dərin ehtiramla çəkilir. Dünyanın faşizmdən qurtulması uğrunda ağır döyüşlərdə Həzi Aslanov mahir hərbi sərkərdə istedadı nümayiş etdirmiş və hərbi salnaməsində yeni parlaq səhifələr açmışdır. Onun göstərdiyi misilsiz şücaət və başçılıq etdiyi tank alayının müstəsna rəşadətli torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsinə hər an hazır olan Azərbaycan Ordusunun bütün şəxsi heyəti üçün əsl qəhrəmanlıq nümunəsidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq və gənc nəslin hərbi vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alaraq, Azərbaycan xalqının cəsur övladı Həzi Aslanovun anadan olmasının 110-cu ildönümünün layiqincə qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi ilə birlikdə iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, general-mayor Həzi Aslanovun 110 illiyinə dair tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 dekabr 2019-cu il

Xaricdə doktorantura təhsili ilə bağlı sənəd qəbulunun müddəti uzadılıb

"2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı" çərçivəsində 2020-ci ilin yaz semestrində xaricdə doktorantura təhsilinin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı elan edilmiş sənəd qəbulunun müddəti uzadılıb.

Qeyd olunan proqram çərçivəsində sənəd qəbulunun müddəti 25 yanvar 2020-ci il tarixinədək uzadılıb.

Ruminiyada 2020-2021-ci tədris ili üzrə təqaüd proqramı

Rumıniya Xarici İşlər Nazirliyi 2020-2021-ci tədris ili üzrə ali təhsilin bakalavriat, magistratura, doktorantura səviyyələri üzrə təqaüd proqramı elan edir. Tədris rumın dilindədir.

Müsabiqədə iştirak etmək istəyən Azərbaycan Respublikası vətəndaşları müvafiq ərizə formaları ilə birgə tələb olunan sənədləri 7 fevral 2020-ci il tarixinədək Rumıniyanın Azərbaycandakı Səfirliyinə təqdim etməlidir.

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı tədbirlər planı təsdiqlənib

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının rəhbəri Samir Nuriyevin sərəncamı ilə "20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı tədbirlər planı" təsdiq edilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbirlər planı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü haqqında 2019-cu il 13 dekabr tarixli sərəncamına əsasən hazırlanıb.

Plana əsasən respublikanın şəhər və rayonlarında, idarə və təşkilatlarda 20 Yanvar gününün Azərbaycanın suverenliyi, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizənin rəmzi

kimi qeyd olunması ilə bağlı tədbirlər, 20 Yanvar hadisələrinin mahiyyətini əks etdirən konfrans, toplantı və mühazirələr təşkil ediləcək, mədəniyyət ocaqlarında faciəyə həsr olunmuş tamaşalar, bədii və sənədli filmlər nümayiş olunacaq. 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı tədbirlər kütləvi informasiya vasitələrində geniş işıqlandırılacaq.

Dünya ictimaiyyətinin diqqətini bu faciəyə yönəltmək məqsədilə Azərbaycanın xarici ölkələrdəki diplomatik nümayəndəlikləri və icmaları vasitəsilə müvafiq tədbirlərin keçirilməsi, dünyanın aparıcı kütləvi informasiya vasitələrində, eləcə də televiziya kanallarında və internet şə-

bəklərində 20 Yanvar hadisələri barədə müxtəlif dillərdə materialların hazırlanması, nəşri və yayılmasının təmin olunması barədə müvafiq qurumlara tapşırıqlar verilib.

Tədbirlər planına əsasən, respublikanın bütün təhsil müəssisələrində faciəyə həsr edilmiş xüsusi dərslər keçiriləcək, 20 Yanvar şəhidlərinin ailələrinə humanitar yardımlar göstəriləcək, Şəhidlər xiyabanı ərazisində lazımı işlər aparılacaq, faciə qurbanlarının xatirəsinə həsr olunan dini mərasimlər təşkil ediləcək.

Bundan başqa, paytaxt ictimaiyyətinin yanvarın 20-də Şəhidlər xiyabanına ziyarətinin təşkili, saat 12:00-da bütün ölkə ərazisində şəhidlərin xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi, respublikanın şəhər və rayonlarında, kənd və qəsəbələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə əlaqədar hüzn əlaməti olaraq Azərbaycanın dövlət bayraqlarının endirilməsi və digər tədbirlər planlaşdırılıb.

"20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı Təhsil Nazirliyinin Tədbirlər Planı"nın təsdiq edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin əmri

Təhsil müəssisələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı tədbirlərin təşkil edilməsi məqsədi ilə "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi haqqında Əsasnamə"nin 13.5-ci bəndini rəhbər tutaraq

ƏMR EDİRƏM:

1. "20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı Təhsil Nazirliyinin Tədbirlər Planı" təsdiq edilsin (əlavə olunur).
2. Bu əmrin 1-ci bəndi ilə təsdiq olunmuş Tədbirlər Planında nəzərdə tutulan məsul şəxslər və müəssisələr həmin tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

3. İnformasiya şöbəsi (Elnur Məmmədov) bu əmrin və ona əlavənin aidliyi struktur bölmələrə, yerli təhsil idarəetmə orqanlarına, təhsil müəssisələrinə çatdırılmasını, "Azərbaycan müəllimi" qəzetində dərc olunmasını və Nazirliyin internet sahifəsində yerləşdirilməsini təmin etsin.
4. Əmrin icrasına nəzarət nazir müavini Məhəbbət Vəliyevə həvalə olunsun.

Ceyhun BAYRAMOV,
Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri

29 dekabr 2019-cu il

Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin 29 dekabr 2019-cu il tarixli, F-771 nömrəli əmri ilə təsdiq edilib

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı Təhsil Nazirliyinin Tədbirlər Planı

Nö	Tədbirlər	İcra vaxtı	Məsul şəxslər və müəssisələr
1.	Təhsil müəssisələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə həsr olunan xüsusi toplantıların təşkil edilməsi	07-19 yanvar 2020-ci il	Yaqub Piriyev Pərviz Yusifov Aydın Əhmədov Emin Əmrullayev Vasif Məmmədov Mələhət Hacıyeva Rayon (şəhər) təhsil şöbələri (idarələri), ali, orta ixtisas, peşə və ümumi təhsil müəssisələri
2.	Təhsil müəssisələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə həsr olunan xüsusi dərslərin keçirilməsi	17 yanvar 2020-ci il	Rayon (şəhər) təhsil şöbələri (idarələri), ali, orta ixtisas, peşə və ümumi təhsil müəssisələri
3.	Təhsil müəssisələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı konfransların, seminarların, mühazirələrin və "dəyirmi masa"ların təşkil edilməsi	07-19 yanvar 2020-ci il	Yaqub Piriyev Pərviz Yusifov Aydın Əhmədov Emin Əmrullayev Vasif Məmmədov Mələhət Hacıyeva Rayon (şəhər) təhsil şöbələri (idarələri), ali, orta ixtisas, peşə və ümumi təhsil müəssisələri
4.	Təhsil müəssisələrində 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə həsr olunmuş kitab, foto və rəsm sərgisinin, ədəbi-bədii kompozisiyalarının təşkil edilməsi	07-19 yanvar 2020-ci il	Yaqub Piriyev Pərviz Yusifov Aydın Əhmədov Emin Əmrullayev Vasif Məmmədov Mələhət Hacıyeva Rayon (şəhər) təhsil şöbələri (idarələri), ali, orta ixtisas, peşə və ümumi təhsil müəssisələri
5.	Bakı şəhərində və respublikanın bölgələrində şəhidlərin xatirəsinə ucaldılmış abidələrə, şəhidlər xiyabanlarına təhsil işçilərinin, şagird və tələbələrin ziyarətinin təşkil olunması	07-19 yanvar 2020-ci il	Muxtar Məmmədov Anar Nəcəfli Ağasəlim İbrahimov Rayon (şəhər) təhsil şöbələri (idarələri), ali, orta ixtisas, peşə və ümumi təhsil müəssisələri

Bahadır Hüseyn oğlu Tağıyev

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz vermişdir. Fizika sahəsində tanınmış alim, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatı laureatı, Əməkdar elm xadimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Bahadır Hüseyn oğlu Tağıyev 2020-ci il yanvarın 7-də ömrünün 86-cı ilində vəfat etmişdir.

Bahadır Tağıyev 1934-cü il mart ayının 13-də Masallı rayonunun Türkoba kəndində anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirdikdən sonra o, 1952-1956-cı illərdə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsində ali təhsil almış, 1959-cu ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuş və 1960-1962-ci illərdə aspirantura təhsilini SSRİ Elmlər Akademiyasının Leningraddakı Yarımkəçiricilər İnstitutunda davam etdirmişdir.

Əmək fəaliyyətinə 1956-cı ildə Masallı rayonunda başlayan Bahadır Tağıyev 1959-cu ilədək burada kənd və qəsəbə orta məktəblərində müəllim işləmişdir. O, 1962-ci ildən taleyini Azərbaycan Elmlər Akademiyası ilə bağlayaraq, Akademiyanın Fizika İnstitutunda 1966-cı ilədək kiçik elmi işçi, 1966-1974-cü illərdə böyük elmi işçi, 1974-1993-cü illərdə laboratoriya müdiri olmuş, 1993-2002-ci illərdə institut direktorunun birinci müavini, 2002-ci ildən institutun baş elmi işçisi, problem şurasının rəhbəri vəzifələrində çalışmışdır. Bahadır Tağıyev, eyni zamanda, 1996-2009-cu illərdə Milli Aviasiya Akademiyasında fizika fakültəsinin professoru vəzifəsində işləmiş, 2009-cu ildən bu Akademiyanın Elmi-Tədqiqat Nəqliyyat və Aviakosmik Problemləri İnstitutunun direktoru və fizika kafedrasının müdiri olmuşdur.

Bahadır Tağıyev 1964-cü ildə fizika-riyaziyyat elmləri üzrə namizədlik, 1977-ci ildə isə doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmiş, 1984-cü ildə professor elmi adı almışdır. O, 2001-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 2014-cü ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik Bahadır Tağıyev yarımkəçiricilər fizikası, texnologiyası və texnikası sahəsində səmərəli fəaliyyəti ilə respublikada fizika elminin inkişafına sanballı töhfələr vermiş alimlərdəndir. O, binar və mürəkkəb tərkibli yarımkəçirici birləşmələrin kristallarının alınması, onlarda yüksək elektrik sahə effektlərinin, lüminessensiya hadisələrinin öyrənilməsi, yeni lüminoforların və işıq mənbələrinin yaradılması istiqamətində mühüm

elmi-texniki nəticələr əldə etmişdir. Həmin nəticələrdən yarımkəçiricilərdə və dielektriklərdə qüvvətli sahədə elektrikkeçirmənin nəzəri əsaslandırılması və nadir torpaq elementlərinin atom-daxili elektron keçidlərinin hesablanması zamanı geniş istifadə olunmuşdur. Alimin rəhbərliyi altında elektromaqnit şüaları ilə idarə olunan yaddaş elementləri, yüksək modulyasiya əmsallı qəbul-edicilər, fotodiodlar və digər çeviricilər yaradılıb tətbiq edilmişdir.

Bahadır Tağıyev ölkəmizdə və onun hüdudlarından kənarında işıq üzü görmüş 350-dən artıq elmi əsərin, çox sayda müəlliflik şəhadətnaməsi və patentlərin müəllifidir. Onun rəhbərliyi ilə 40-a yaxın fəlsəfə doktoru və elmlər doktoru yetişdirilmişdir. Beynəlxalq simpozium, konfrans və forumlardakı çıxışları ilə Azərbaycan elmini uğurla təmsil edən Bahadır Tağıyevin fundamental araşdırmalarının bir sıra ölkələrin mütəbər elmi dairələri yüksək dəyərləndirmişdir.

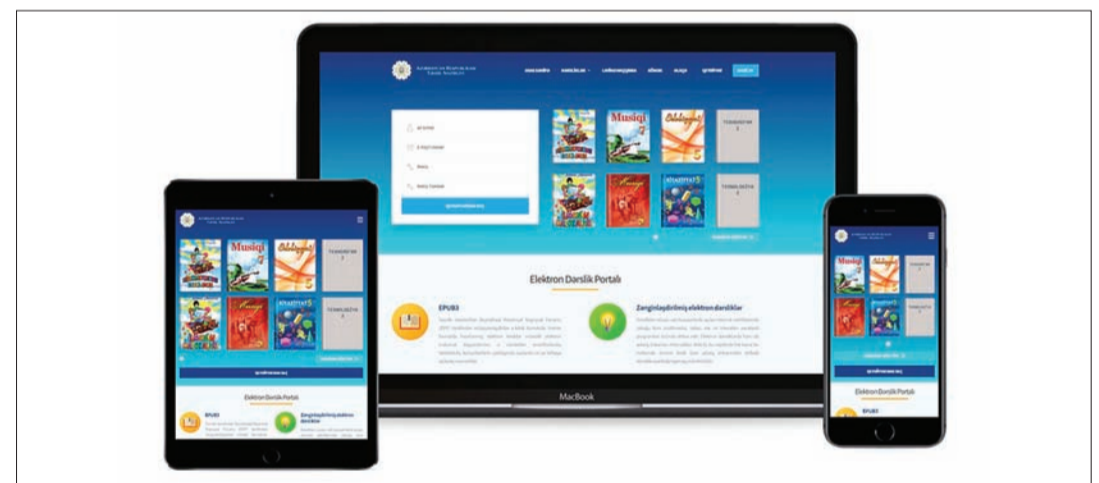
Akademik Bahadır Tağıyev elmi, elmi-təşkilatçılıq və pedaqoji fəaliyyəti dövlət tərəfindən layiqincə qiymətləndirilmişdir. O, 1988-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatını almış, 2005-ci ildə "Şöhrət" ordeni ilə təltif olunmuş, 2018-ci ildə Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür.

Tanınmış alim, bacarıqlı elm təşkilatçısı və pedaqoq Bahadır Hüseyn oğlu Tağıyevin xatirəsi onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır.

Allah rəhmət eləsin!

İlham ƏLİYEV, Mehriban ƏLİYEVA, Əli ƏSƏDOV, Oqtay ƏSƏDOV, Samir NURİYEV, Eldar ƏZİZOV, Fərəh ƏLİYEVA, Ramiz MEHDİYEV, Ceyhun BAYRAMOV, Arif PAŞAYEV, İbrahim QULİYEV, Nazim MƏMMƏDOV, Cavad ABDİNOV, Telman ƏLİYEV

Ötən il 78 elektron dərslik yeniləri ilə əvəzlənib

Təhsil Nazirliyinin www.e-derslik.edu.az portalında 232 elektron dərslik, 22 metodik vəsait və 2 sinifdən xaric oxu materialı olmaqla, ümumilikdə 256 elektron vəsait mövcuddur.

Ötən il ərzində Azərbaycan və rus bölmələri üzrə II, III, IX, X və XI siniflərə aid 19 dərslik elektron formatda hazırlanaraq portala yerləşdirilib. Bundan əlavə, hər iki bölmə üzrə 15-i II, 15-i III, 17-si IV və 31-i VIII sinif dərsləri olmaqla, ümumilikdə, 78 dərslik yeniləri ilə əvəzlənib. Zənginləşdirmə məqsədilə portaldakı dərsləklərə ümumilikdə 55 mövzu ilə əlaqəli, yüksək keyfiyyətli, animasiyalı video dərs, mövzulara uyğun 176 video material, 594 şəkil, 302 səslə və 163 digər növ materiallar əlavə edilib. Beləliklə, portaldakı video, qrafika, səs və digər multimedia vasitələri ilə zənginləşdirilmiş dərsləklərin sayı 28-ə çatdırılıb. Ötən tədris ilində portala V, VI, VII, IX, X və XI sinif ingilis dili dərsləklərinə dinləyib-anlama səsli materialları, 4 dərsliyə isə (Azərbaycan tarixi V, VI və IX sinif, ədəbiyyat VI sinif) bütün kitabı əhatə edən səsli dərslik əlavə edilib.

2019-cu ildə www.e-derslik.edu.az elektron dərslik portalına giriş sayı 2704838-ə, sahifələrə ümumi baxış sayı isə 21790608-ə çatıb. 2018-ci ildə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1697572 və 12452046 olub.

Ötən il ərzində portala ən çox müraciət edən ilk 10 ölkə Azərbaycan, Rusiya, ABŞ, Türkiyə, Gürcüstan, Özbəkistan, Ukrayna, Almaniya, Qazaxıstan və Hollandiya olub.

Portaldakı ən çox müraciət edilən 10 dərslik isə ardıcıl olaraq riyaziyyat (VI sinif), ingilis dili (VII sinif), ingilis dili (V sinif), riyaziyyat (VII sinif), Azərbaycan tarixi (V sinif), ədəbiyyat (VII sinif), ədəbiyyat (V sinif), ədəbiyyat (X sinif), coğrafiya (VI sinif), fizika (VII sinif) və biologiya (VII sinif) olub.

İstifadəyə verildiyi 5 il ərzində portala 2255371 unikal istifadəçi tərəfindən 6172352 giriş edilib. Səhifələrə ümumi baxış sayı isə 47339812 olub.

2014-cü ildən fəaliyyət göstərən www.e-derslik.edu.az portalının hazırlanmasında məqsəd təhsil alanları təhsil prosesində fəallaşdırmaq, onların İKT-dən səmərəli istifadəsinə, dərsləkləri elektron formatda oxumasına imkan yaratmaqdır. Bu sistem şagirdlərin dərsləklərdən istifadəsində mobilliyi artırır, həmçinin məktəblilər istənilən vaxt və məkanda dərsləklərə müraciət edə bilərlər. İstifadəçilər onlayn formada və ya əvvəlcədən yükləməklə dərsləkləri elektron versiyada oxumaq, onlayn rejimdə dərsləyin istənilən sahifəsində müvafiq lazımı elektron qeydlər aparmaq imkanını qazanırlar. Bu da öz növbəsində təhsilalanların öyrənmə prosesinin fərdiləşməsinə şərait yaradır.

Təhsil statistikas

2019

İnkişaf dinamikası bütün səviyyələr üzrə müşahidə olunub

← Övvəli səh.1

* 31-ci Beynəlxalq İnformatika Olimpiadası keçirilib

Ölkəmizdə ilk dəfə 88 ölkə və regiondan olan şagirdlərin iştirak etdiyi 31-ci Beynəlxalq İnformatika Olimpiadası (IOI 2019) keçirilib.

* 117 məktəbdə 162 xüsusi sinif

Bakı, Sumqayıt, Gəncə, Mingəçevir, Şirvan şəhərləri və 47 rayon üzrə 117 məktəbdə 162 xüsusi sinif yaradılıb. Ümumilikdə 4000-ə yaxın şagird bu siniflərdə təhsilini davam etdirir.

* Gəncə, Şirvan, Şəki və Qubada lisey sinifləri

Gəncə şəhəri və Quba rayonunda Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü Respublika liseyinin, Şirvan və Şəki şəhərlərində isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Kimya-biologiya təmayüllü Respublika liseyinin sinifləri yaradılıb.

* Şagirdlərin yerdəyişməsi elektronlaşdırılıb

Ümumtəhsil məktəb şagirdlərinin yerdəyişməsi ölkə üzrə elektron sistem (www.sy.edu.az) vasitəsilə həyata keçirilib.

* Məzunlardan 112-si qızıl medal alıb

Bu il ümumi təhsil müəssisələrini bitirən məzunlardan 112 nəfər qızıl, 67 nəfər isə gümüş medal təltif olunub.

* Respublika fənn olimpiadalarında 33 mindən çox şagird iştirak edib

Cari ildə keçirilən Respublika fənn olimpiadalarında 33 mindən çox şagird iştirak edib ki, bu da əvvəlki illərə nisbətən 5 dəfə çoxdur. Onlardan 49 nəfər qızıl, 94 nəfər gümüş, 156 nəfər bürünc medal qazanıb.

* Beynəlxalq fənn olimpiadalarında qazanılan uğur

2019-cu ildə Azərbaycan məktəbliləri ümumilikdə 14 müxtəlif beynəlxalq olimpiada və müsabiqələrdə iştirak ediblər. Məktəblilərimiz 21 gümüş, 18 bürünc medal və 6 həvəsləndirici mükafat əldə edib. 2013-2019-cu illərdə 4 qızıl, 50 gümüş, 126 bürünc, 35 həvəsləndirici mükafat olmaqla ümumilikdə 180 medal qazanılıb.

Ümumilikdə məktəblilərimiz 5 əsas fənn üzrə keçirilən dünya olimpiadalarının 4-ü üzrə medal qazanıblar.

* 322 adda 7717764 nüsxə dərslik və metodik vəsait

2019-2020-ci tədris ilində dövlət ümumi təhsil müəssisələri üçün 322 adda 7717764 nüsxə dərslik və metodik vəsait çap edilib.

2019-cu il ərzində dövlət ümumi təhsil müəssisələrində istifadəsində olan 116 adda dərslik və metodik vəsait məzmun və dizayn baxımından təkmilləşdirilərək yenilənib.

* Ehtiyat dərsliklərinin tətbiqinə başlanılıb

2019-2020-ci tədris ilində dövlət ümumtəhsil müəssisələrində I sinifləri üçün hazırlanan ehtiyat dərsliklər 150 məktəbin pilot siniflərində tətbiq olunub.

* Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsi 3900-a yaxın təhsil müəssisəsini əhatə edir

2019-cu ildə Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinə 1000-dən çox ümumi təhsil müəssisəsi qoşulub.

Ölkənin müxtəlif pillələr üzrə təhsil müəssisələrini, eləcə də təhsil sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən qurumları vahid şəbəkədə birləşdirən Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsi hazırda 3900-ə yaxın təhsil müəssisəsini əhatə edir. Ölkə üzrə şagirdlərin 94 faizi, müəllimlərin isə 90 faizi internetlə təmin olunub.

* 20 məktəbdə peşə təmayüllü sinif

Ölkə üzrə 20 ümumtəhsil məktəbində 20 peşə təmayüllü sinif yaradılıb. Bu siniflərdə ümumilikdə 420 nəfər şagird təhsil alır.

* "Məktəblinin dostu"nun əhatə dairəsi genişləndirilib

"Məktəblinin dostu" layihəsinin əhatə etdiyi məktəblərin sayı 70-ə çatdırılıb. Layihə üzrə hazırda 300 əməkdaş çalışır.

* STEAM layihəsinin tətbiqinə başlanılıb

Bakı şəhərində yerləşən 42 ümumi təhsil müəssisəsində 6 mindən çox şagirdin cəlb edildiyi STEAM layihəsinin tətbiqinə başlanılıb. Növbəti illərdə 20 mindən artıq şagirdin STEAM layihəsinə cəlb edilməsi, 10 bölgədə isə regional tədris mərkəzlərinin yaradılması nəzərdə tutulur.

* "Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsinin əhatəsi genişləndirilib

"Rəqəmsal bacarıqlar" layihəsi 6 şəhər və rayonu, 123 məktəb, 700 müəllim və 70000 şagirdi əhatə edir.

* Məktəb tikintisi

2019-cu ildə Təhsil Nazirliyi tərəfindən 50-si modul tipli olmaqla, 84 məktəbin tikintisi və əsaslı təmiri başa çatdırılıb. 2003-2019-cu illər ərzində 3300-ə yaxın məktəb binası tikilib və ya əsaslı təmir edilib ki, bu da bütün məktəblərin 74 faizini təşkil edir.

* 1305 müəllim iş yerini dəyişib

Təhsil Nazirliyi sisteminə daxil olan ümumi təhsil müəssisələrində müddətsiz müqavilə ilə işləyən müəllimlərin iş yerinin dəyişdirilməsi üzrə elektron yerləşdirmənin nəticələrinə əsasən, 1305 müəllim iş yerini dəyişib.

* Müəllim olmaq istəyənlərin sayı artıb

2019-cu ildə müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqədə iştirak edənlərin sayı əvvəlki illərə nisbətən 3 dəfədən çox artaraq 54 min nəfəri ötüb.

* 8 mindən çox müəllim işə qəbul olunub

2019-2020-ci tədris ili üzrə 8 mindən çox müəllim işə qəbul olunub. Onlardan 3260 nəfəri müddətsiz, 5614 nəfəri isə müddətli müqavilə əsasında işlə təmin olunub. Müddətsiz müqavilə əsasında işə qəbul olunan müəllimlərdən 973 nəfər həvəsləndirmə tədbirləri tətbiq olunmayan ümumi təhsil müəssisələrinə, 2287 nəfər isə həvəsləndirmə tədbirləri tətbiq edilən məktəblərə işə qəbul olunub.

* Müəllimlərin aylıq əməkhaqqı artırılıb

Ölkə Prezidentinin sərəncamına əsasən, müəllimlərin aylıq vəzifə maaşı 2019-cu il sentyabrın 1-dən orta hesabla daha 20 faiz artırılıb və orta aylıq əməkhaqqı 600 manata çatıb. Bu artımlardan sonra aylıq əməkhaqqı 1000 manatdan çox olan müəllimlərin sayı təxminən 5 min nəfər təşkil edib.

* Azərbaycan Gənc Müəllimlər Assosiasiyası yaradılıb

İstedadlı gənc müəllimləri aşkara çıxarmaq, onların gələcək inkişafı üçün ölvərişli şərait yaratmaq məqsədilə Azərbaycan Gənc Müəllimlər Assosiasiyası yaradılıb.

* 318 nəfər direktor vəzifəsinə təyin edilib

Dövlət ümumi təhsil müəssisələrində vakant olan direktor vəzifələrinin tutulması üçün elan edilmiş müsahibənin nəticələrinə əsasən, ümumilikdə 318 nəfər ümumi təhsil müəssisəsinin direktoru vəzifəsinə təyin edilib.

* Elektron portallardan istifadə sayı 5 milyona yaxınlaşıb

2019-cu ildə Təhsil Nazirliyinin www.e-resurs.edu.az, www.e-derislik.edu.az, www.video.edu.az portallarından istifadə sayı 5 milyona yaxınlaşıb.

* Ölkə və beynəlxalq miqyaslı yarışlardan 2847 medal

Təhsil Nazirliyinin tabeliyində 76 Uşaq-Gənclər İdman-Şəhmat Məktəbi fəaliyyət göstərir. 2019-cu ildə bu məktəblərin idmançıları ölkə və beynəlxalq miqyaslı yarışlarda 2847 medal (respublika üzrə 1810, beynəlxalq üzrə 1037) qazanıblar.

* 168 layihə barədə müsbət qərar verilib

Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə III qrant müsabiqəsi keçirilib. Ümumi təhsil müəssisələri kateqoriyası üzrə 53, fərdi kateqoriya üzrə 115 layihə qalib elan olunub.

* Yeni Peşə Təhsil Mərkəzi

Sənaye və İnnovasiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin açılışı olub. Koreya təhsil standartları əsasında fəaliyyət göstərən mərkəzə cari tədris ilində 8 istiqamət üzrə 231 tələbə qəbul edilib. Növbəti tədris ilindən qəbul planının artırılması və qısamüddətli kursların tətbiqi nəticəsində tələbə sayının 1000 nəfərə çatdırılması planlaşdırılıb.

* Peşə təhsili müəssisələrinə qəbul

Cari tədris ilində peşə təhsili müəssisələrinə 14 mindən çox şəxs qəbul olunub.

* Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyi qeyd olunub

Bakı Dövlət Universitetinin 100 illik yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirdə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev iştirak edib. Dövlət başçısı tədbirdə çıxış edərək tərbiyə işinin təkmilləşdirilməsi, təhsilalanların milli-mənəvi dəyərlər, azərbaycançılıq və vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi ilə bağlı təhsil işçiləri qarşısında mühüm vəzifələr qoyub.

* Ali məktəbə qəbul yeni qaydada aparılıb

2019-cu ildə buraxılış imtahanlarının yeni modelinə keçidlə bağlı Təhsil Nazirliyinin yaxından iştirakı ilə Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən yeni qaydalar tətbiq olunub, buraxılış imtahanı yeni məzmun və formada 2 mərhələdə təşkil edilib. İlk dəfə olaraq ali məktəbə qəbul həmin buraxılış və qəbul imtahanlarında toplanan ballar nəzərə alınmaqla aparılıb.

* Təqaüd alan tələbələrin sayı cari tədris ilində 45 faizə çatdırılıb

Təqaüd sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq sərəncama əsasən, dövlət hesabına maliyyələşən təqaüd yerlərinin sayı cari il martın 1-dən 16 min vahid artırılıb, təqaüd alan tələbələrin sayı cari tədris ilində 45 faizə çatdırılıb, 2020-2021-ci tədris ilində isə 50 faizə çatdırılması nəzərdə tutulub.

* 110 mindən artıq tələbənin təqaüdü artırılıb

Ölkə başçısının ali təhsil müəssisələrində təqaüd sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı imzaladığı fərman və sərəncamlara müvafiq olaraq 600-ə yaxın doktorantın və 110 mindən artıq tələbənin təqaüdü 2019-cu il martın 1-dən orta hesabla 20, ali təhsil müəssisələrində müvafiq tədris göstəriciləri əsasında dövlət hesabına maliyyələşən təqaüd yerlərinin sayı 30 faiz artırılıb.

* 17 mindən çox tələbənin təhsil haqqı dövlət büdcəsi hesabına ödənilir

Hazırda ali təhsil müəssisələrində ödənişli əsaslarla təhsil alan 17120 nəfər məcburi köçkün statusuna malik olan, valideynini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş, Azərbaycanın suverenliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda həlak olmuş şəxslərin uşaqları, I və II dərəcə əlilliyi olan, habelə, sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək şəxslərin təhsil haqqı dövlət büdcəsi hesabına ödənilir.

* Dövlət sifarişli yerləri 66 faiz artırılıb

Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə dövlət sifarişli yerləri 66 faiz artaraq 12300-dən 20500-ə çatdırılıb. Son 5 il ərzində ali məktəblərə qəbul olunan tələbələrin sayında təxminən 21 faiz artım olub.

* 500-dən çox bal toplayanlardan 25 faizi müəllimliyi seçib

Cari ildə ali məktəblərə qəbul imtahanlarında 500-dən çox bal toplayanlardan hər 4 nəfərdən biri və ya 25 faizi müəllimlik ixtisasını seçib.

* 46 yeni ixtisas əlavə olunub

Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə "Ali təhsilin bakalavriat (əsas baza ali) tibb təhsili) səviyyəsi üzrə ixtisasların (proqramların) təsni-fəti" təsdiq olunub. Qərara əsasən, əvvəlki təsnifatda mövcud olan 175 ixtisasın sayı 148-ə qədər azaldılıb. O cümlədən, 18 ixti-

sın adında dəyişiklik edilib, 70-ə yaxın ixtisas birləşdirilib və ya çıxarılıb, 46 yeni ixtisas əlavə olunub.

* 2646 tələbənin müraciəti müsbət cavablandırılıb

2019-cu ildə transfer.edu.az portalı vasitəsilə ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrindən köçürülmək üçün ümumilikdə 3510 nəfər müraciət edib, onlardan 2646 nəfərin müraciəti müsbət cavablandırılıb.

* Ali təhsil müəssisələrinə müsabiqədən-kənar qəbul qaydaları təsdiq olunub

Qanunvericiliyə edilmiş dəyişikliyə əsasən, 2019-2020-ci tədris ilində subbakkalavr təhsilini başa vuran 5000-ə yaxın azərbaycanlı tələbə bu imtiyazdan istifadə edərək təhsillərini davam etdirmək imkanı əldə ediblər.

Respublika və beynəlxalq olimpiada, incəsənət və idman sahəsi üzrə beynəlxalq yarışların qalibi olan 100 nəfər istedadlı gənc Azərbaycanın müxtəlif ali təhsil müəssisələrində təhsil almaq hüququ qazanıb.

* 90-a yaxın ölkədən 6600 nəfərdən çox əcnəbi tələbə

2019-2020-ci tədris ilində Azərbaycanda ali təhsilin bütün səviyyələri üzrə 90-a yaxın ölkədən 6600 nəfərdən çox əcnəbi tələbə təhsil alır.

* 259 nəfər xaricdə təhsil almaq hüququ qazanıb

Cari tədris ilində Hökumətlərarası Təqaüd proqramları çərçivəsində Macarıstanda 200, Çində 37, Rumınyada 2, Rusiya Federasiyasında 3, Latviyada 13, Qazaxıstanda 4, ümumilikdə isə 259 nəfər xaricdə təhsil almaq hüququ qazanıb.

* 701 SABAH tələbəsi məzun olub

2019-cu ildə 701 SABAH tələbəsi məzun olub. Onlardan 287 nəfər Azərbaycanda, 136 nəfər isə xaricdə magistratura təhsili alır.

* Dövlət Proqramının icrası

"2019-2023-cü illər üçün ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın icrasına başlanılıb. İlk mərhələdə proqram çərçivəsində 5 beynəlxalq ikili diplom proqramının təsis olunması ilə bağlı hazırlıq işləri görülməkdədir. Xaricdə doktorantura təhsili üçün prioritet ixtisaslar artırıb, seçim məqsədilə müvafiq elan verilib.

* Azərbaycan regionda birinci yerdədir

2019-cu il üzrə "Web of Science" indeksli elmi tədqiqat işlərinin ümumi çəkisinə və nəşr aktivliyinin artım dinamikasına görə Azərbaycan regionda birinci yerdədir.

* Azərbaycan Könüllülərinin 2-ci Həmrəylik Forumu

3 minə yaxın gəncin iştirakı ilə Azərbaycan Könüllülərinin 2-ci Həmrəylik Forumu keçirilib.

* 13-cü Azərbaycan Beynəlxalq Təhsil Sərgisi keçirilib

Bakı Ekspo Mərkəzində 13-cü Azərbaycan Beynəlxalq Təhsil "EduExpo" sərgisi təşkil olunub. Sərgidə dünyanın 22 ölkəsini təmsil edən 150-dən çox təhsil strukturu iştirak edib.

* Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şura yaradılıb

Təhsil Nazirliyinin fəaliyyətində şəffaflığın daha da artırılması, təhsil sahəsində ictimaiyyətlə qarşılıqlı fəaliyyətin gücləndirilməsini təmin etmək məqsədilə İctimai Şura yaradılıb.

“eTwinning Plus” layihəsinin əhatə dairəsi genişlənir

Azərbaycanda 2013-cü ildən etibarən reallaşdırılan beynəlxalq “eTwinning Plus” layihəsinin əhatə dairəsi genişləndirilir. Hazırda layihənin təhsil işçilərindən ibarət 2000-dən çox iştirakçısı var. Onlardan 1054 nəfəri 2019-cu ildə layihəyə qoşulub.

Layihə çərçivəsində indiyədək yerli 551 ümumtəhsil məktəbi üzrə 2066 müəllimin iştirakı ilə 1949 təhsil layihəsi həyata keçirilib. 2019-cu ildə yaradılan 916 layihədən 124-ü ölkə daxilində, 792-si isə avropalı həmkarlarla ortaq işlənir. Həyata keçirilən layihələr sırasında 131-i 2019-cu ildə olmaqla, ümumilikdə 255 layihə “Avropa Keyfiyyət Nişanı”na layiq görülüb.

Ölkə üzrə artıq 9 məktəb beynəlxalq “eTwinning Məktəbi” mükafatı qazanıb və

daha 7 məktəb isə cari ildə keçiriləcək müsabiqədə nominant olaraq iştirak edəcək.

Layihədə iştirak edən təhsil işçilərinin bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə 2019-cu ildə Avropanın müxtəlif ölkələrində keçirilən seminar və konfranslara ölkəmizdən 19 müəllim və 2 direktor qatılıb. Layihə çərçivəsində 60 nəfər yerli və xarici müəllimin iştirakı ilə Bakı və Lənkəranda konfranslar təşkil edilib.

Qeyd edək ki, “Erasmus+” proqramı çərçivəsində reallaşan “Fasiləsiz Təhsil Proqramı”nın tərkib hissəsi olan “eTwinning” layihəsi təhsil sistemi üçün innovativ tədris metodları, fənlərin integrativ tədrisi, şəxsi inkişaf, İKT-nin təhsilə tətbiqi, effektiv idarəetmə baxımından geniş imkanlar yaradır.

BMU əməkdaşlarının məqaləsi “Web of Science” indeksli jurnalda

Bakı Mühəndislik Universitetinin (BMU) Dünya iqtisadiyyatı kafedrasının müdiri, dosent Şəhriyar Muxtarov və kafedranın baş müəllimi Suqra Hümətovanın “The Effect of Financial Development on Energy Consumption in the Case of Kazakhstan” adlı məqaləsi “Journal of Applied Economics”-in 2020-ci il üzrə 1-ci sayının 23-cü buraxılışında nəşr edilib.

Məqalədə Qazaxıstanda maliyyə inkişafı, iqtisadi artım, enerji qiymətləri və enerji is-

tehlakı arasındakı əlaqə “VECM” metodu vasitəsilə istifadə olunaraq analiz edilib. Müəlliflər uzunmüddətli dövrdə maliyyə inkişafı və iqtisadi artımın enerji istehlakına təsirlərinin müsbət və statistik cəhətdən əhəmiyyətli olduğu nəticəsinə gəliblər. Tədqiqat nəticələri əsasən iqtisadi siyasət üzrə qərarvericilər üçün bir sıra təkliflər də irəli sürülüb.

Qeyd edək ki, sözügedən jurnal “Web of Science” və “Scopus” kimi nüfuzlu məlumat bazalarında indekslenir.

“Ölkəm” və əvəzliyin məna növləri”

İmişli şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbdə Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi Ruslanə Abbasovanın Azərbaycan dili fənnindən 6-cı sinifdə C.Cabbarlının “Ölkəm” və əvəzliyin məna növləri” mövzusunda “açıq dər”-i olub.

Dərsdə yeni təlim üsullarından, xüsusən texnoloji vasitələrindən geniş istifadə edilib.

“Odlar yurdu”, “Xəzər”, “Vətən” və “Göygöl” qruplarına bölünən şagirdlər verilən sual və tapşırıqları iş vərəqlərində icra ediblər. Qruplar təqdimatlarını bu iş vərəqləri əsasında təqdim ediblər. Əvvəlcə motivasiya olaraq “Ölkəm” şeirinə bəstələnən musiqili videostüjet nümayiş etdirilib.

Qrup nümayəndələri onlara verilən sualları təqdimat şəklində cavablandırıblar. Dərsin gedişində şagirdlərin mövzu üzrə biliklə-

ri mənimsəmələri, sərbəst şəkildə öz fikirlərini ifadə etmələri onların təqdimatlarında özünü göstərib.

Dərsdə mövzu ilə bağlı digər fənlərə, xüsusən tarix, coğrafiya fənlərinə inteqrasiyadan düzgün istifadə edilib. Şagirdlərin qrup halında əməkdaşlığı və fəallığı qiymətləndirmə zamanı xüsusi qeyd olunub.

“Açıq dər”in müzakirəsi zamanı müəllimin dərsi düzgün qurması, fəal təlim üsullarından istifadə etməsi qeyd edilməklə yanaşı, gələcək dərslərində İKT vasitələrindən daha geniş istifadə olunması tövsiyə olunub.

Vilayət ƏLİYEV,

İmişli Rayon Təhsil Şöbəsinin ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

“Keçmişini unutmaq, gələcəyi düşünmək”

Qax şəhər 2 nömrəli məktəb-liseyde “Keçmişini unutmaq, gələcəyi düşünmək” adlı layihənin yekun tədbiri keçirilib. Tədbirdə şəhid ailələrinin üzvləri, rayon icra hakimiyyəti, təhsil şöbəsinin əməkdaşları, müəllimlər və valideynlər iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə məktəb-liseyin direktoru Şəhər Abdullayeva açaraq bildirib ki, layihənin məqsədi şagirdlərdə milli-mənəvi dəyərlərin, hərbi vətənpərvərlik ruhunun formalaşdırılmasını təmin etməkdir.

“Keçmişini unutmaq, gələcəyi düşünmək” layihəsi çərçivəsində dərs ilinin əvvəlindən başlayaraq məktəbin bir qrup müəllim və şagirdi rayonun bütün şəhid ailələrində olub və şəhidlərin məzarını ziyarət edib. Layihənin yekun tədbirində şəhid ailələrinə şəhidlərlə bağlı xatirə albomları və hədiyyələr təqdim olunub.

Günay MAHMUDOVA,

Qax Rayon Təhsil Şöbəsinin ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə məsul şəxsi

Türkiyə yeni uğur hekayəsini yazacaq

Oruc MUSTAFAYEV

Türkiyə elmi tədqiqatçılar hazırlığı sahəsində 2020-ci ildə özünün ən genişmiqyaslı layihəsinə başlayır. Bu barədə ilk anonsu ötən ilin son günlərində ölkənin sənaye və texnologiyalar naziri Mustafa Varank verib. O, hazırda Türkiyədə elmi tədqiqatlarını davam etdirən alimlər üçün Milli Lider Tədqiqatçılar Proqramına start verildiyini bildirib.

M.Varank TÜBİTAK (Türkiyə Elm və Texnoloji Tədqiqat Şurası) və TÜBA (Türkiyə Elmlər Akademiyası) mükafatlarına layiq görülən 57 alimi təbrik edərək Türkiyənin yeni uğur hekayəsinin istehsal, texnologiya və elmlə yazılacağına söyləyib. Nazirlik olaraq bu sahədə işləri sürətləndirdiklərinə diqqət çəkən Varank, sənayeçi, təşəbbüskar, universitet və elm adamları ilə birlikdə hazırladıkları “Sənaye və Texnologiya Strategiyası 2023” ilə Türkiyəni yeni texnologiyaların istehsalçısı edəcəklərini, bu viziona “Milli Texnologiya Həmləsi” adı verdiklərini ifadə edib.

Nazir istehsal və ixracatda texnologiyaların payını artırmaq, qlobal brendlər yaratmaq və dəyəri bir milyard dollardan artıq olan gənc şirkətlərin Türkiyənin uğurlarını dünyada yaymaq istədiklərini vurğulayaraq

2023-cü ilə qədər 500 min proqram təminatçısı hazırlanacaq

“atacağımız hər bir addım iqtisadi və texnoloji müstəqilliyimizi gücləndirəcək. Biz orijinal və yenilikçi texnologiyaları inkişaf etdirəcəyik və global rəqabət yarışında yüksək səviyyəli daimi oyunçu olacağıq. Bunun üçün bizim bütün lazımı infrastrukturumuz vardır” - deyib.

Sənaye doktorluq proqramında 120 əməkdaşlıq layihəsinə dəstək

İxtisaslı, çalışqan və dinamik insan resurslarının vacibliyini vurğulayan M.Varank insan resurslarının inkişafına yönələn layihələrdən danışır. Nazir onlardan birincisinin sənaye sahəsində doktorluq proqramı olduğunu və akademik kadrları sənayeyə inteqrasiya etdiklərini söyləyib.

“Ötən il başladığımız bu praktika böyük tələbatla malik idi. 33 universitetin 77 firması ilə həyata keçirdiyi 120 müxtəlif əməkdaşlıq layihəsinə dəstəkləyəcəyik. Doktorantura tələbələrımız məzun olduqdan sonra da biz 3 il

ərzində onlara məşğulluq dəstəyini təmin edəcəyik” - deyərək bildirib.

Gələcəyin texnologiya ulduzları hazırlanacaq

M.Varank adıçəkilən proqramda əhəmiyyət verdikləri başqa bir mövzunun proqram təminatçılarının hazırlanması olduğunu və bu sahədə texnologiya şirkətləri, qeyri-hökumət təşkilatları və əlaqədar qurumlarla sıx əməkdaşlıq etdiklərini deyib.

Açıq Mənbə Platforması qurduqlarını xatırladan nazir “Xarici asılılığı azaldacaq, yerli açıq mənbə həllini inkişaf etdirərək mümkün kiber təhlükəsizlik hücumlarını aradan qaldıracaq. Bu platforma 2023-cü ilədək ən az 500 min proqram təminatçısı yetişdirmək hədəfimizdə təsirli olacaq” - deyib.

Uşaqlara və gənclərə laqeyd yanaşmadıqlarını da vurğulayan M.Varank uşaqların enerjisini elm və texnologiyaya istiqamətləndirmək üçün Elm Mərkəzləri və Təcrübə Texnologiyaları Atelyeləri qurduqlarını və “gələcək texnologiya ulduzları”nın bu mərkəzlərdən çıxacağını bildirib.

Elməsaslı gələcəyə doğru

M.Varank elmin inkişafı, cəmiyyətə yayılması və elməsaslı gələcəyə istiqamətli işlərin sürətlə davam etdiyini və Elmlər Akademiyasının elm, təhsil, kök hüceyrələri, qida və enerji sahələrində fəaliyyətlərini genişləndirdiyini bildirib. TÜBİTAK ilə milli və orijinal texnologiyaları dəstəklədiklərini vurğulayan nazir qeyd edib: “Biz özəl sektorun 3072, akademik dairələrin 1110 layihəsinə maliyyələşdirdik. Bundan başqa, 5 min 180 alim bizim müxtəlif dəstəyimizdən istifadə edib. TÜBİTAK institutları kritik texnologiyaların inkişafında mühüm rol oynayır. Tədqiqat və inkişafı əsaslanan məhsullar sənayemiz tərəfindən hazırlanır. TÜBİTAK və TÜBA-nın dəstəyi sayəsində Türkiyə özəlliklə müdafiə sənayesi sahəsində qlobal gücləri geri addım atdırıb biləcək bir ölkəyə çevrilib. İndi biz bu uğuru texnologiyamızın bütün sahələrinə yaymalıyıq”.

ADNSU ilə Ziklin Biznes məktəbi arasında ikili diplom müqaviləsi imzalanıb

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti (ADNSU) ilə Nyu-York Şəhər Universitetinin Barux Kollecinin Ziklin Biznes məktəbi arasında magistratura pilləsi üzrə ikili diplom müqaviləsi imzalanıb.

Universitetin rektoru, professor Mustafa Babanlı Ziklin Biznes məktəbinin Akademik işlər və innovasiyalar üzrə dekan müavini, Dr. Qing Hu ilə görüşüb.

Görüşdə tərəflər arasında maliyyə üzrə magistr səviyyəsində ikili diplom proqramı ilə bağlı müzakirələr aparılıb. Proqramın təbiiq olunacağı ixtisas, qəbul və seçim qaydaları, eyni zamanda tələbələr üçün yaradılacaq imkanlar və tərəfdaşların öhdəliklərinə dair

fikir mübadiləsi aparılıb. Görüşdə proqramın iqtisadiyyat və menecment ixtisası üzrə magistratura pilləsi üçün nəzərdə tutulduğu vurğulanıb.

Qeyd edilib ki, ADNSU-da iqtisadiyyat və menecment ixtisası üzrə təhsillərini magistratura pilləsində davam etdirəcək tələbələr tədris müddətinin I ilini Nyu-York Şəhər Universitetinin Barux Kollecinin Ziklin Biznes məktəbində davam etdirməklə hər iki universitetin diplomunu ala biləcəklər.

Xatırladaq ki, ADNSU ilə Ziklin Biznes məktəbi arasında əməkdaşlığın qurulması istiqamətində iş hələ 2018-ci ildən başlanıb. Ötən ilin noyabr ayında Nyu-York Şəhər Universitetinin nümayəndə heyəti Azərbaycana səfər edərək ADNSU-da tədrislə tanış

olub. Elə həmin səfər çərçivəsində 3 ixtisas (MS in Finance (MSF), MS in Master of Science in Information Systems (MSIS), MS in Master of Science in Marketing (MSM)) üzrə Ziklin Biznes məktəbi və ADNSU arasında əməkdaşlıq sazişinin imzalanması məsələsi müzakirə olunaraq razılığa gəlinib.

Qeyd edək ki, 1919-cu ildə yaradılmış Ziklin Biznes məktəbi dünyanın ən qocaman biznes məktəblərindən biri olmaqla yanaşı, ABŞ-in ən yaxşı biznes məktəblərindən biri kimi nüfuz qazanıb. Ziklin Biznes məktəbi Nyu-York Şəhər Universitetinin AACSB (İdarəetmə Təhsili üçün Beynəlxalq Assosiasiya) tərəfindən akkreditasiya olunmuş yeganə struktur vahididir.

Ağdamın təmas xəttinə yaxın ərazilərində yerləşən məktəblərində maarifləndirici tədbirlər keçirilib

Rövşən AĞAYEV

Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti və Təhsil Nazirliyi arasında imzalanmış birgə Memorandum əsasında Cəmiyyətin Ağdam rayon bölməsi tərəfindən son 3 ildə yerli təhsil şöbəsinin köməkliyi ilə rayonun işğal olunmamış ərazilərində, təmas xəttinə yaxın ərazilərdə yerləşən məktəblərdə bir çox tədbirlər keçirilib.

Azərbaycan QAC Ağdam rayon bölməsi könüllüləri ilə birgə bütün təmas xətti boyu məktəblərdə tədbirlər keçirərək mövcud vəziyyətlərdə insanların psixoloji durumuna təsir etmək, hadisə zamanı zərər çəkmişlərə yardım göstərmək kimi mühüm vəzifələri əsas fəaliyyət istiqamətinə çevirib. Qaradağlı, Çəmənli, Əfətli, Zəngişalı, Əhmədəğalı, Bənövşəli, Qərənd kənd tam orta məktəblərində maarifləndirmə işləri aparılıb. Hadisə zamanı il öncə necə qorunmalı, təhlükəsizlik yerini necə seçməli, silahlar və partlayıcı maddələrlə necə davranmalı və s. məsələlər barədə şagirdlərə ətraflı məlumat verilib.

Bölmə bir neçə məktəbdə “Təhsil gələ-

cəyimizdir” mövzusunda bilik müsabiqəsi keçirib. Müsabiqədə həm orta məktəb dərslərindən, həm də Azərbaycan QAC tərəfindən aparılan maarifləndirmə işlərindən şagirdlərin qavrama qabiliyyətini yoxlamaq üçün suallar təşkil edilib. Şagirdlər arasında böyük marağa səbəb olan müsabiqə qaliblərinə və eləcə də iştirakçıların hər birinə hədiyyələr təqdim edilib.

Məktəblərdə ilk yardım postu qurulan zaman həyatda və məişətdə baş verə biləcək hadisələrə ilkin yardım göstərilməsi barədə maarifləndirmə işlərinin aparılması şagirdlərlə yanaşı, müəllimlərin də böyük marağına səbəb olub. Hər insanın həyatında baş verə biləcək təhlükəli hadisə zamanı həkimə qədər olan vaxtda ilk yardım göstərilməsi yollarının öyrədilməsi günün ən vacib məsələlərindən biri kimi diqqətdə saxlanılıb. Tədbirlər əksər hallarda şagirdlərlə diskussiya şəklində aparılır. Bu isə şagirdlərin qavrama qabiliyyətində çox müsbət rol oynayır.

İlk yardım postunda başa gələ biləcək hadisələrin hər biri haqqında ətraflı məlumatlar verilib. Bu hadisələrə günvurma, qol-qılça sınıqları, müxtəlif növ yanqlar, nəfəs yolla-

rında çəçələmələr, müxtəlif növ qanaxmalar, huş itirmələr, özündən getmə halları və s. aid olunur.

Ötən dövrdə ərazi üzrə məktəblərdə Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin (BQXK) nümayəndələri ilə birlikdə tədbirlər keçirilərək, geniş maarifləndirmə işləri aparılıb, yuxarı sinif şagirdlərindən ibarət könüllülər yaradılıb. Şagirdlər Qızıl Aypara və Qızıl Xaç Komitəsinin hüquq və vəzifələri haqqında da ətraflı məlumatlandırılıb.

Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyətinin Ağdam rayon bölməsi keçən ilin iyun ayında cəbhəyanı bölgəsi olan Bənövşəli qəsəbəsi 2 nömrəli tam orta məktəbində fəvqəladə mobil dəstəsi ilkin yardım postu yaradaraq tədbir keçirib. Tədbirdə məktəbin direktoru Tünzalə Vəliməmmədova və pedaqoji kollektivi, eləcə də qəsəbə əhaliəsi iştirak edib. Maraqla izlənən təlimdə film çəkilişi üçün BQXK-nın nümayəndələri də iştirak ediblər.

2019-cu ilin əvvəlindən sonuna kimi BQXK-nın nümayəndələrinin iştirakı ilə 20-dən çox tədbir keçirilib. Rayonun Hacıməmmədli, Əhmədəğalı, Eyvazlı, Əfətli, Qərənd,

Mirəşelli, İmamqulubəyli qəsəbə, Çəmənli, Xındırstan, Əhmədəğalı və s. kənd məktəblərində ilk yardım postları qurulmuş, psixoloji dəstək mövzusunda sessiyalar təşkil olunub. Bir neçə məktəbdə müəllimlər və şagirdlər arasında 3 günlük təlimlər, şagirdlər arasında aparılan mövzular əsasında bilik və rəsm müsabiqəsi keçirilib. Rayonun Xındırstan kənd orta məktəbində şagirdlərdən ibarət Qızıl Aypara könüllüləri yaradılıb, onların çıxışı BQXK əməkdaşları tərəfindən maraqla qarşılanaraq yüksək qiymətləndirilib.

Ağdam rayonunun məktəblərində Qızıl Aypara Cəmiyyəti tərəfindən keçirilən bütün tədbirlərlə rayon təhsil şöbəsinin rəhbərliyi

tərəfindən müvafiq diqqət və kömək göstərilir.

Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti və onun yerli qurumu rayonun Quzanlı qəsəbəsində yerləşən Diaqnostik klinikı mərkəzində 20 imkansız ailənin övladlarını pulsuz tibbi müayinədən keçirib. Bu, artıq ənənə halını alıb və bu barədə klinika ilə müqavilə bağlanılıb.

Azərbaycan Qızıl Aypara Cəmiyyəti Ağdam rayon bölməsinin sədri Nadir Qədimli qeyd edir ki, bölmə bundan sonra da müttəmadi olaraq tədbirləri davam etdirəcək və üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirməyə çalışacaq.

Süni intellektin fəlsəfəsi: metaforadan gerçəkliyə doğru

Etibar ƏLİYEV,
Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şuranın
üzvü, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru

Əvvəlki səh.1

Aydındır ki, bu kimi suallar yalnız fəlsəfənin öhdəsində qalır, onun predmetinə daxildir.

Yeni dünya yaranır və yeni gələcəyin əsası qoyulur. Bir anlığa rəşonalizmin yaranmasını təsəvvür edin. "Cogito Ergo sum", Düşünürəm-sə demək, mövcudam. Dekart belə nəticəyə gəlmiş ki, insan həm düşünən, həm də fəzədə yer tutan ikili varlıqdır.

İndi isə deyirik ki, maşınlar düşünür. Bəs onların mövcudluğuna nə ad qoyacağıq? Bununla bizim mövcudluq dəyişirmi? Bu suallardan fəlsəfə kənarında qala bilməz. Ona görə də süni intellektin fəlsəfəsi ortaya çıxır və var. Bəli, biz elə maşınlar yaratmışıq ki, çox vaxt bizi özlərinin ağıllı olduqlarına inandırırırlar. Bunları görseydik, Dekart öz zəkasının gücündən heyretə düşərdi. İnsan ruhu təbii ki, hər hansı kompüter programından daha azaddır. Lakin bəziləri düşünür ki, biz də elə kompüter proqramları qədr azadıq.

Yaxud bunu düşünün: dünənə kimi idrak fəlsəfəsi insanı öyrənirdisə, indi insanın yanında idrakı olan maşınlar, insana bənzəyən robotlar - androidlər var.

Ən maraqlısı nədir?! Buna qədər koqnitivizm hesab edirdi ki, insan ətrafa sadəcə mexaniki reaksiya verən bir maşın deyil. İndi isə maşınların düşünməsi ortaya çıxıb. Və bu maşınlar da mif deyil.

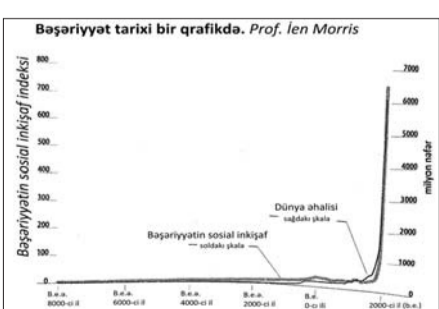
1. Düşünən maşınların fərqi və yaradacaqları fərq

İnsan atı və iti əhliləşdirməklə keçinə bilmirdi, bəlli alətlər də ona qədərində kömək etmirdi. Əkinçilik və heyvandarlıq üçün alət və primitiv maşınlar da bəs etmirdi. Bizə adi gəlməsin bu sözlər. Bunun arxasında dəhşətə dəyandırdı. Yağmadı yağış, bitmədi qamış - sadəcə bir atalar sözü olsaydı nə vardı ki. XIV əsrdəki Böyük aclıqda indi rifah üçün nümunə göstərilən Almaniya əhalinin yarısı aclıqdan ölmüşdü. Bəşəriyyət aclığa maşınların köməyi ilə qalib gəldi. Kənd təsərrüfatı üçün vacib maşınların və texnikanın yaradılması hətta o qədər uğurlu oldu ki, kənd təsərrüfatının bolluqdan çökdüyü illər oldu. İkinci Dünya müharibəsindən sonra ABŞ-da məhsulların bolluğu onların satılmasına və fermerlərin çökməsinə gətirmişdi.

Bu maşınlarla biz post-sənaye dövrünə gəldik. Bu dövrə informasiya dövrü də deyirik. Universitetlər başlıca iqtisadi müəssisələrə çevrildi. Mexanikləşmə, elektrikliləşmə, avtomatlaşdırma, nəhayət kompüterləşmə universitetlərinin yeni töhfəsi oldu. İnternetləşmə və ağıllı maşınlar yarandı. Az zamanda çox irəlilədi.

Stenford Universitetinin professoru məşhur tarixçi-antropoloq İen Morris bəşəriyyətin tarixini cəmi bir qrafikdə göstərib. Bu qrafikdə bəşəriyyətin sosial inkişaf indeksini tarixlərlə qeyd edilib.

Bu göstəricilər tarixi faktlara və amillərə, müasir elmi hesablamalara əsaslanır, mötəbər elmi dairələrdə qəbul olunur. Sadəcə bir iddia deyil. Həmin qrafikdə tarixin son 200 ili kəskin inkişaf dövrüdür. Qrafikdə bu kəskin yüksəliş ilk baxışdan seçmək olur. Əhalinin sayı artır, amma sosial inkişaf indeksi də artır.

Tarixin son 200 ilindəki bu fəvqəladə yüksəlişi insanlıq maşınları əldə etmə bilməzdi. İndi isə insan öz bənzərini yaradır.

Ən mürəkkəb və çətin işləri dəqiqliklə, tez və keyfiyyətli həyata keçirən avadanlıqlarla yanaşı, buna qədər əli-ayağı, bədəni-başı, gözləri və səsi olan robotlar vardı.

Amma artıq düşünən maşınlarla gələcəyə gedirik.

Bəşəriyyətə böyük faydalar vəd edir bu maşınlar. Təkcə İsrailin OrCam şirkətinin qismən və tam görməyən adamlar üçün düzəltdiyi eynək şəxsən mənə heyretə gətirir. Bu eynək əngəlli insana görünən adam kimi davranmaq imkanı yaradır. Bu eynək, düşünən maşındır.

Heyrət etməmək mümkün deyil. Bəzilərimiz yaşlanmış, universitet yoldaşlarımız qarşından gəlsə bizi sifətdən tanımaz, aradan illər keçib. Amma sosial şəbəkələrdəki düşünən alqoritmlər istənilən şəkildən bizi tanıyır, bizə də, çoxdankı yoldaşlarımızda da kim olduğumuzu xəbər verir. Bu, fenomenologiyadır.

Son 10 ildə fəlsəfə kompüterə müraciət edir ki, bu suala cavab versin. İnsan olmaq nə deməkdir? İsveç filosofu Nik Bostrom hesab edir ki, bizim kainat və biz özüümüz gələcəyin kompüterinin içində yerləşirik.

Kiberşəxsiyyət anlayışı - hansısa mənada bizim şəxsiyyətimizin bir hissəsi artıq kompüterdə mövcuddur. Sosial şəbəkələr və axtarış sistemləri bizim haqqımızda o qədər informasiya toplayır ki, şəbəkədə mövcud olan unikal şəxsiyyət yaranır.

2008-ci ildə personal kompüter saniyədə 10 milyard komandanı verməyi bacardı. 2040-cı ildə maşının beyni nəzəri olaraq 100 trilyon komandanı verməyə hazır olacaq. Kompüter ağıllı insan ağı ilə rəqəbatə girməsindən nə baş verəcək?

Elm, daha doğrusu universitetlər və alimlər, onların yetirmələrinin qurduğu yeni şirkətlər düşünən maşınlarla keçməkdədirlər. Hər şey yaxşıya gedir. Lakin bu zaman fəlsəfə xəbərdarlıq etməyə başlayır.

Dayanın, doğrudanmı maşınlar düşünə bilər? Daha doğrusu, güclü düşünə bilər? Nə üçün belə düşünürük? Bu şübhələr doğrudanmı var?

2. Süni intellekt fəlsəfəsinin əsas tezi

Türinq testləri

1950-ci ildə Britaniyadan olan məşhur riyaziyyatçı Alan Türinq maşınların düşünə bildiyini yoxlamaq üçün bir test təklif etdi. Müasir kompüterlərin yaradıcılarından sayılan Alan Türinq MID adlı fəlsəfə jurnalında dərc etdiyi məqalədə bu eksperiment üçün iki nəfəri (A və B) və kompüter seçirdi. Kompüter və insanlardan biri (A) digərinə görünmürdü. Onların hər ikisi başqa otaqdan ünsiyyət yaranan B-nin suallarına cavab verir və onu çətdirməyə çalışırdı. Hakim rolunda olan B söhbət etdiklərindən hansının insan, hansının kompüter olduğunu təyin etməli idi. Bu, bir imitasiya oyunu idi. Lakin kompüterlərin də insan kimi düşünə bildiyini yoxlamağa imkan verirdi.

Türinq testləri bu günə qədər də aparılır və yenilənir. Reallıq budur ki, 5 dəqiqəlik testlər zamanı azı 30% hallarda testi keçənlər kompüterlə insanı səhv salır.

Türinq testləri kompüterlərin insan qədər düşüncəli olduğuna iddia edir. Onun müxtəlif versiyaları var və eyni ənənəyə görə gerçəkləşən sınaqlardan biri də kompüterlərin şahmat oynamasıdır. Kompüterin dünya çempionu H. Kasparovu udməsi də bir faktıdır.

Lakin Türinq testləri ilə razılaşmayanlar da var. Türinq testlərinə qarşı ən ciddi dirəniş Kaliforniya Berkli Universitetində çalışan filosof Con Siirlə (John Searle) məxsusdur. Con Siirl deyir ki, düşünən hər hansı alqoritmin çalışmasında olduğu kimi, sadəcə, ardıcılıqdan ibarət deyil. Və maşınlar insan qədər və ondan güclü düşünə bilməz.

Bunun üçün Con Siirl "Çin otağı" adı alan bir təcrübə həyata keçirir.

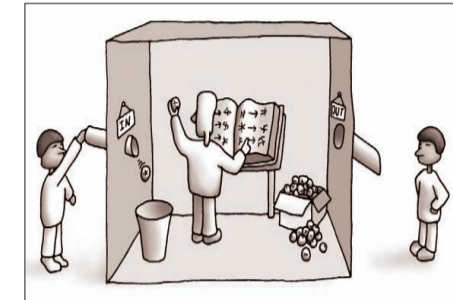
"Çin otağı"

Otağa Çin dilini və heroqliflərini bilməyən, ingilis dilini bilən bir nəfəri qapayırlar. Ona Çin dilində sual göndərilir. Adam Çin dilində bilmir, Çin yazısını da bilmir. Lakin otaqda onun hər işarəyə görə nə edəcəyini bildiren ingiliscə təlimat var. Adam təlimata əsasən suala düzgün

onlar güclü düşünə bilməzlər.

Con Siirlin təcrübəsinə qarşı da ciddi arqumentlər səsləndirilib. Bunlardan biri odur ki, alim düşünən prosesini dedikdə yalnız otaqdakı adamı götürür. Süni zəkada isə hamısı bir yerdədir, təlimatlar da daxil olmaqla.

Lakin Con Siirdən sonra da başqa sınaqlar və iddialar irəliləyirdi. Odur ki, süni intellekt fəlsəfəsinin əsas hipotezi güclü zəka ideyasıdır. Maşınlar güclü düşünə bilərmi? Maşınların zəif də olsa düşünməsi artıq faktır və gətdikcə bu zəiflik yox olmağa başlayır. Lakin hələ də əsas sual budur ki, maşınlar güclü düşünə biləcəklərmi?

3. Süni intellekt insanı gücləndirir, yoxsa onu maşınların səviyyəsinə endirir?

Bir çox filosoflar düşünən maşınların insanlığa təhlükə ola biləcəyini iddia edir. Təhlükə dedikdə, qurğu filmlərində robotların nəzarətə çıxması kimi hallar nəzərdə tutulmur. Onlar narahatdır ki, robotların insanı əvəz etməsi onun rolunu və dünyada yerini dəyişdirə bilər, əmək bölgüsünü yeni modelə keçirər, insanı müftəxor maşın ağalarna çevirə bilər və s.

Lakin digər maşınlar da insanı texnika qullarına çevirmədi, sadəcə öz həyatını dəyişməyə imkan verdi. Bu gün süd vəzi xərçəngini müayinə və müalicə edən düşünən maşınlar var. Onlar yalnız fayda verir. Həkimlərin də sevimlisidir, xəstələrin də. Düşünən maşınlar ictimai nəqliyyat vasitələrini sürücülərdən pis idarə etmir.

Bu maşınlar sabah üsyan edəcək qullar deyil, onlar insanı gücləndirən və kiberşəxsiyyətə çevirən dostcanlı maşınlardır.

4. Fəlsəfə hökumətlərə çağırış edir

1927-ci ildə Ədəbiyyat üzrə nobel mükafatına layiq görülmüş Anri Berqson xəbərdarlıq edirdi: "Əldə olunmuş təcrübə isə əksinə, sübuta yetirirdi ki, texnologiyamızın inkişafı cəmiyyətdə yaşayan insanların mənafevinin avtomatik yüksəlişini demək deyildir və əgər mənafevi sahədə uyğun nailiyyətlər əldə olunmursa, bəşəriyyətin malik olduğu maddi nemətlər hətta təhlükə təşkil edə bilər. Bizim yaratdığımız maşınlar təbii orqanlarımızda öz funksiyalarını genişləndirməyə imkan verən və beləliklə, insan orqanizminin özünün imkanlarını zənginləşdirən süni orqanlardır. Əgər bədən sağlamdırsa və onun fəaliyyəti nizamlanıbsa, onda ruh da öz növbəsində kamilləşəcək, əks-təqdirdə qarşılıqlı asılılıq ciddi şəkildə pozulacaq və bu, həm sosial, həm də siyasi sferalarda təhlükəli nəticələrə gətirib çıxara bilər".

Bu fikirlərdə böyük həqiqətlər var. Berqson bu nitqini söyləyəndə hələ "süni intellekt" anlayışı elmi döviyyəyə verilməmişdi.

İndi isə filosoflar süni intellekt etikası ilə bağlı problemləri də təhlil edir və öyrənirlər. Hətta robotların hüququ dedikdə heç kim gülmür, heç kim bunu qeyri-ciddi saymır. Təbii ki, düşünən maşınların hər yerdə insanı əvəz etməsi də mənafevi sayılmayacaq. Biz yaşlı və xəstələri, əngəlliləri düşünən maşınların ixtiyarına buraxıb, səyahətə getməyə hazırlamırıq. İnsanlar arasında mənafevi bağlar qurulmayacaq. Maşınlar o bağları qorumaq, gücləndirmək üçündür. Onlar bizə yardım edəcəklər.

İşin ən ciddi tərəfi isə iqtisadi faydalardır. Hökumətlər məhsuldarlığı artıran, çətinlikləri aradan qaldıran, insanı ağırlıqdan qurtaran vacib sahələrə düşünən maşınları nə qədər tez tətbiq edə bilsələr, iqtisadiyyatı gücləndirmiş olacaqlar.

Tədqiqatların, müzakirələrin, elmi konfransların, jurnal məqalələrinin ümumi icmalını hazırlıqda isə görəcəyik ki, hökumətlərə başlıca təklif, bir nömrəli çağırış təhsilə kapitalı artırmaq, təhsili dünya öncüllərinin standartlarına çıxarmaqdır. Öncə təbii intellektidir. Çünki süni intellekti yaratmaq və tətbiq etmək təhsillə mümkündür.

Yeni nəsillə kədr

Qeyri-standart şərtlər altında işləyə bilən idarəçilərin hazırlanması sosial sifarişdir

Əvvəlki səh.1

Rüstəm QARAXANLI

Azərbaycanın gələcəyə doğru inamı və uğurlu addımlaması yeni formasiyalı professional idarəçilərin, idarəetmə prosesinin elmi-texnoloji yenilikləri ilə silahlanmış, qarşıda duran məqsədlərin həllində yaradıcı yanaşma nümayiş etdirən, dəyişən gerçəklikdən xəbərdar olan kadrların olduğu şəraitdə mümkündür. Yuxarıdakılardan çıxış etməli olsaq, belə bir qənaətə gələ bilərik: professional ali təhsil sisteminin bu keyfiyyətlərə cavab verən yeni idarəçi kadrlar hazırlaması ehtiyacı məhz müasir idarəetmə təcrübəsindən irəliləyən tələbatdan qidalanır.

Müasir şərtlərdə idarəetmə olduqca mürəkkəb, xüsusişəxsiyyətli, yüksək texnoloji fəaliyyət sferasıdır. Bu sahədə istisnasız olaraq yalnız yüksək səviyyəli mütəxəssislər, intellektual elitənin təmsilçiləri çalışa bilərlər. Bu baxımdan, ictimai tələblərə cavab verən müasir təhsil sisteminin belə kadrları hazırlamasından əvvəl aşağıdakı suallara cavab tapmağımız lazımdır:

- Yeni mütəxəssisləri nə üçün yetişdirməliyik?

- Kimi öyrətməliyik?

- Necə öyrətməliyik?

Bu suallar pedaqoji taktika və texnologiyaları müəyyən edən təhsil strategiyasının əsasını təşkil edir. Beləliklə:

Nə üçün yetişdirməliyik?

Cavab aydındır. Yeni şəraitdə, müasir dünyanın diqqət etdiyi reallıqda, rəqəmsal inqilab epoxasında idarəetməni təşkil etmək üçün. Aydın olmayan isə budur: Müasir reallıq deyəndə nəyi nəzərdə tuturuq və yeni şəraitin yeniliyi nədən ibarətdir? Şübhə yoxdur ki, müasir dövrün ən qabarcı xüsusiyyətləri qloballaşma və informasiyalaşma ilə bağlıdır. Yeni informasiya epoxası insan tarixinin elə bir unikal mərhələsidir ki, müasir cəmiyyətimiz sanki informasiya və texnologiyaların əsirinə çevrilib. Yeni texnologiyalar insan fəaliyyətinin ən vacib komponenti kimi qəbul olunur. Texnologiya bir idarəetmə resursu, müasir cəmiyyətin iqtisadi inkişaf faktoru, sosial stratifikasiya prinsipi, cəmiyyətin tərəqqisinin əsasıdır. "Elektron demokratiya", "Kiberokratiya", "Virtual icma", "Elektron hökumət" və bu kimi yeniliklər həyatımızın ayrılmaz atributlarına çevrilməkdədir. Digər tərəfdən isə qlobal virtual reallıq dövlətin təhlükəsizliyi və cəmiyyətin maraqlarına zidd olan təhlükələrin zühur etməsi üçün bir platforma rolunda da çıxış edir. Bu səbəbdən dövlət nəzarətin yeni və daha effektiv formalarına əl atmaq məcburiyyətində qalır. Müasir və yeni tələblərə cavab verən idarəçi məhz belə bir mürəkkəb şəraitdə işləməyi bacaran kadrlardır.

(Ardı var)

Robotların insanları əvəz edəcəyi peşələr

Robotlaşma həm də məlumatların daxil edilməsi və emalı ilə məşğul olan əməkdaşları- idarəçiləri və onların köməkçilərini də işsiz qoya bilər. Texnologiyalar insanlara nisbətən daha böyük həcmdə məlumatlarla işləməyə imkan verir.

Yox olmaq təhlükəsi altında olan peşələrin digər bir qrupu yoxlama və nəzarət işçiləridir. Kassirlərin, nəzarətçilərin, satıcıların və ya mühafizəçilərin vəzifələri getdikcə IT texnologiyalarına əsaslanan avtomatlaşdırılmış sistemlər tərəfindən yerinə yetirilir.

Lakin Ümumrusiya Əmək Tədqiqatları İnstitutunda qeyd edirlər ki, bu sahələrin işçiləri tamamilə işsiz qalmayacaq. Bir çox peşələr dəyişir. Robotlar və digər avtomatlaşdırılmış sistemlər tərəfindən mənimsənilən funksiyalar yalnız bir insanın edə biləcəyi daha mürəkkəb vəzifələrlə əvəzlənəcək.

Oruc MUSTAFAYEV

Ümumrusiya Əmək Tədqiqatları İnstitutunun mütəxəssisləri robotların tezliklə insanları əvəz edə biləcəkləri peşələri araşdırıb.

“Üçitelskaya qazeta” mütəxəssislərin fikrinə əsasən bildirir ki, robotlar, ilk növbədə bu günkü bir sıra peşə sahiblərinin “standartlaşdırıl-”

rılması” xidmətlər göstərdikləri sahələri zəbt edəcək.

“Rossiyskaya qazeta”nın yazdığına görə, bu, banklar, sığorta şirkətləri, turizm agentliklərinin işçilərinə - sənədləşmə və xidmətlərin satışı ilə məşğul olanlara aiddir. Artıq bu gün uzaqdan bir bank hesabı açma, təyyarəyə bilet alma və ya sığorta əldə edə bilərsiniz.

“AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ”

Qəzet 1934-cü ildən çıxır

Baş redaktorun müavini

Sarvan İbrahimov

538-21-55

Mühasibatlıq

539-67-74

Reklam və elanlar

539-20-77 (tel./faks)

Ünvan: AZ-1100, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə 23 M, Mətbuat Evi, 5-ci mərtəbə

Qəzet “Azərbaycan müəllimi”nin kompüter mərkəzində yığılır və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunur

Qəzet hər həftənin cümə gününə çıxır

Bank hesabımız

Azərbaycan Beynəlxalq Bankı 5 saylı “Mətbuat şöbəsi”

Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881

M/h: AZ 03 NABZ 013501000000002944

S.W.I.F.T.: IBAZAZ 2X

“Azərbaycan müəllimi” qəzeti redaksiyası
Hesab № AZ80 IBAZ38060019443164986350
VÖEN: 1300397831

Lisenziya № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 2010, Sifariş 43

Məsul nəvbətçi: Ş.Cəfərov

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Naxçıvan Dövlət Universiteti

aşağıdakı dekan və kafedra müdiri vəzifələrini tutmaq üçün müsabiqə

ELAN EDİR:

Fakültə üzrə dekan vəzifəsini tutmaq üçün:

1. Sosial idarəetmə və hüquq fakültəsi
2. İncəsənət fakültəsi

Kafedra üzrə kafedra müdiri vəzifəsini tutmaq üçün:

1. Kimya
2. Fəlsəfə və sosial iş

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Kollegiyasının 15 noyabr 2017-ci il tarixli 5/5 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ali təhsil müəssisələrində kafedra müdiri, dekan və dekan müavini vəzifələrinin tutulması Qaydaları”na əsasən müsabiqədə iştirak etmək üçün sənədlər bu elan qəzetdə dərc olunduğu gündən bir ay müddətində qəbul edilir. Sənədləri rektorun adına yazılmış ərizə ilə birlikdə aşağıdakı ünvanə göndərmək lazımdır.

Ünvan: Naxçıvan şəhəri, Universitet şəhərciyi, Naxçıvan Dövlət Universiteti
Telefon: (036) 545-23-66.

REKTORLUQ

Düzəliş

“Azərbaycan müəllimi” qəzetinin 27 dekabr 2019-cu il tarixli 49 (8864) sayında Gəncə Dövlət Universitetində boş olan vəzifələri tutmaq üçün dərc olunmuş elana əlavə olaraq düzəliş: kimya – dosent – 1 yer

“Təhsil terminlərinin izahlı lüğəti”

Şakir CƏFƏROV

Bakıdakı Libraff Kitab Mərkəzində Hüseyin Mirzəyev, Sevdə Quliyeva və Sevinc Səfərovanın birgə hazırladığı “Təhsil terminlərinin izahlı lüğəti” kitabının təqdimatı keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə AMEA-nın müxbir üzvü, AMEA-nın Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktoru, professor Misir Mərdanov açaraq kitab haqqında danışmış, müəlliflərə uğurlar arzulayıb.

Sonra kitab müəlliflərindən biri, Kimya-Biologiya Təmayüllü Respublika Liseyinin Şirvan filialının direktoru Hüseyin Mirzəyev çıxış edərək bildirib ki, hazırlanmış lüğət əlifba sırası ilə verilmişdir. Burada ayrı-ayrı müəlliflərin əsərlərinə müraciət olunmur, açıqlamalar, şərhlər yığcam halda verilir.

Lüğətdə sözlərin izahı Azərbaycan dilinin normalarına uyğun olaraq anlaşılqı, axıcı, orfoqrafik və üslubi baxımdan ən münasib formada, yığcam və sintaktik quruluşlu cümlələr vasitəsilə verilib.

Sonra tədbirdə filologiya elmləri doktoru Nəriman Seyidəliyev, professor İsmayıl Məmmədli, fəlsəfə doktorları Ayten Böylərova, Təranə Şükür, Mehriban Əliyeva və başqaları “Təhsil terminlərinin izahlı lüğəti” kitabı haqqında fikirlərini söyləyiblər.

Sonda tədbir iştirakçılarının “Təhsil terminlərinin izahlı lüğəti” kitabı paylandı.

Təqdimat diskussiya şəklində başa çatıb.

Etibarsız sayılır

Cəlilabad rayon Prişib 108 nömrəli Texniki Peşə Məktəbi (indiki Cəlilabad Peşə Liseyi) tərəfindən 1988-ci ildə Düniyev Eynulla İltifat oğluna verilmiş 099100 nömrəli diplom və diploma əlavə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Salyan rayon Aşağı Kürkənd kənd tam orta məktəbinin IX sinfini 1994-cü ildə bitirmiş Əkbərov Cavad Zakir oğluna verilmiş 229 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Salyan şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2019-cu ildə bitirmiş Babayev Cahənbaxış Ramin oğluna verilmiş C-303203 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 220 nömrəli məktəb-liseyi 2001-ci ildə bitirmiş Səfərov Ramil Mürsüd oğluna verilmiş A-511565 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Dövlət Universiteti tərəfindən 2019-cu ildə İsmayilova Mələykə Əşrəf qızına verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Ağcabədi rayon 11 nömrəli tam orta məktəbi 2019-cu ildə bitirmiş Əsədov Rəşad Zaur oğluna verilmiş E-223427 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qusar rayon Həsənqala kənd tam orta məktəbini 1998-ci ildə bitirmiş Rzayev Elşən Bilal oğluna verilmiş B-650112 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Daşkənd rayon Çanaçı kənd tam orta məktəbini 2003-cü ildə bitirmiş Məmmədov Taleh Qəhrəman oğluna verilmiş A-713236 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası tərəfindən 2007-ci ildə İbrahimov Emin Rəfael oğluna verilmiş B-085024 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ADNSU-nun nəzdində Bakı Neft Energetika Kolleci tərəfindən 2019-cu ildə Vəlizadə Vəli İdris oğluna verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Milli Aviasiya Akademiyası tərəfindən 2019-cu ildə Əliyev İman Elsinə oğluna verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Fizika-riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyi 2010-cu ildə bitirmiş Dövlətov Rzaxan Ramiz oğluna verilmiş B-690434 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şəmkir rayon M.Füzuli adına şəhər tam orta məktəbi 1991-ci ildə bitirmiş Həsənova Sevil Mikayıl qızına verilmiş 144486 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 205 nömrəli tam orta məktəbi 2009-cu ildə bitirmiş Cəbiyeva Afət Bəxtiyar qızına verilmiş B-593726 nömrəli attestat tapıldığı üçün etibarlı sayılır.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti tərəfindən 2011-ci ildə Əsgərova Günay Mahir qızına verilmiş B-221804 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Əziz Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbini 1988-ci ildə bitirmiş Olşenbaum (Qasparyan) Vitaliy Valereviçə verilmiş N-275309 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 144 nömrəli tam orta məktəbi 2011-ci ildə bitirmiş Qurbanəliyev İsa İsmayıl oğluna verilmiş A-009467 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən 2007-ci ildə Əllahverdiyev Şərəf Mehralı oğluna verilmiş B-101525 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Hacıqabul rayon Qarasu kənd tam orta məktəbini 2006-cı ildə bitirmiş Həsənzadə Pərvin Aset oğluna verilmiş B-343713 nömrəli orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Hacıqabul rayon Atbulaq kənd tam orta məktəbini 2003-cü ildə bitirmiş İsrəfilov Xəyal Tərxan oğluna verilmiş AN-663464 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə şəhər 10 nömrəli tam orta məktəbi 2001-ci ildə bitirmiş Allahverdiyeva Aysel Arif qızına verilmiş 522963 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 223 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1995-ci ildə bitirmiş Teymurov Natiq Aydın oğluna verilmiş 21517 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qafqaz Universiteti tərəfindən 2008-ci ildə Abbasov İlkin Salman oğluna verilmiş B-132316 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Kooperasiya Universiteti tərəfindən 2018-ci ildə Həsərova Əfsanə İsmayıl qızına verilmiş C-018501 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Texnologiya Universiteti tərəfindən 2011-ci ildə Abdullazadə İlyas Kərim oğluna verilmiş B-218153 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Sumqayıt şəhər 41 nömrəli tam orta məktəbi 2004-cü ildə bitirmiş Əliyeva Gülnar Əbülfət qızına verilmiş B-051593 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 121 nömrəli tam orta məktəbi 2013-cü ildə bitirmiş Qədirov Samir Bəxtiyar oğluna verilmiş A-206032 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Hacıqabul rayon Abdalabad kənd tam orta məktəbini 1997-ci ildə bitirmiş Xəlilova Səbinə Əhmədəğa qızına verilmiş AN-077318 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Cəlilabad şəhər 7 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1999-cu ildə bitirmiş Əzizova Aysel Tərlan qızına verilmiş B-271539 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 263 nömrəli tam orta məktəbi 2013-cü ildə bitirmiş Salahov Elşən İlham oğluna verilmiş A-199296 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 17 nömrəli tam orta məktəbi 2002-ci ildə bitirmiş Nurəhmədov Teymur Qafur oğluna verilmiş A-585193 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şəmkir rayon C.Rüstəmov adına şəhər tam orta məktəbini 2011-ci ildə bitirmiş İsmayilzadə Aygün Elçin qızına verilmiş A-067385 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası tərəfindən 2006-cı ildə Mürsüdü Şahin Yusif oğluna verilmiş B-031300 nömrəli diplom və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Elm və Təhsil Mərkəzi “Təfəkkür” Universiteti tərəfindən 2013-cü ildə Mürsüdü Aynur Xaqani qızına verilmiş A-022010 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Zaqatala şəhər İnternat məktəbini 2006-cı ildə bitirmiş Əliyev Zahir oğluna verilmiş A-327762 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən 2008-ci ildə İmamverdiyev Vüqar Nadir oğluna verilmiş B-128456 nömrəli bakalavr diplomuna əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şamaxı rayon Saqıyan kənd tam orta məktəbini 2005-ci ildə bitirmiş Mikayilov Emin Abil oğluna verilmiş B-228678 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Mingəçevir şəhər 15 nömrəli tam orta məktəbi (indiki Texniki humanitar liseyi) 2007-ci ildə bitirmiş Hacıyev Elvin Elçin oğluna verilmiş B-405122 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Quba şəhər 6 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitirmiş Abdullhüseynov Laçın Əli oğluna verilmiş B-078289 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Təhsil Nazirliyinin Tədris resursları şöbəsinin əməkdaşları Elvin Rüstəmov, Əsgər Quliyev, Sevinc Mehdiyeva, Zülfüyyə Hüseynova, Günel Seyidova, Elxan Əliyev, Əsmər Tağızadə və Aynurə Həsənova iş yoldaşları Vüsalə Əliyevaya babası

ABDULMƏNAF SALMANOĞLUNUN

vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

İdrak Liseyinin rəhbərliyi və kollektivi liseyin ibtidai sinif müəllimi Nərimə Məlikovaya anası

ALİYƏ XANIMIN

vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

İdrak Liseyinin rəhbərliyi və kollektivi Aqil Hacıyevə əzizləri, 4a sinif şagirdi

ƏLƏSGƏR HACILI və anası

TƏRANƏ HACİYEVANIN

vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Bakı şəhər 18 nömrəli tam orta məktəbin rəhbərliyi və pedaqoji kollektivi məktəbin sabiq direktoru Vaqif Hüseynliyə oğlu

ELMARIN

vaxtsız vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Hacıqabul Rayon Təhsil Şöbəsinin müdiri Şükür Məmmədov və kollektivi Əməkdar müəllim

NƏCƏF NƏCƏFOVUN

vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Bakı şəhər 102 nömrəli tam orta məktəbin direktoru Məilə İsmayilova və pedaqoji kollektivi məktəbin rus dili və ədəbiyyatı müəllimi Mehriban Cəfərovaya oğlu

CAVİDAN ABDULLAYEVİN

vaxtsız vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

132-134 nömrəli təhsil kompleksinin kollektivi kompleksin məktəbəhazırlıq bölməsinin müəllimi Fəxrəno Kazımova atası

RACİ ATA OĞLU ATAYEVİN

vəfatından kədərli xəbərlərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Artıq uzun müddədir ki, Ermənistan anti-Azərbaycan təbliğatı çərçivəsində ölkəmizdə ermənilərə qarşı nifrətin aşılmasını iddia edir. Bu kontekstdə onların istifadə etdikləri əsas arqumentlərdən biri də guya Azərbaycanda ermənilərə qarşı nifrət məktəb dərslikləri vasitəsilə aşılır.

Baxmayaraq ki, bu iddianın əsassız olduğunu sübut etmək hazırkı yazıda məqsəd kimi qoyulmamışdır, ermənilərin Azərbaycana olan iradları Ermənistanın özündə, xüsusilə də bu ölkənin orta məktəblərində Azərbaycan və azərbaycanlılara qarşı nə kimi münasibətin aşılmasını öyrənməyə əlavə fürsət verir. Bu mənada, öz gözündə tiri görməyib özge gözündə tük axtaran Ermənistanın orta məktəblərində tarix fənninin tədrisinə baxmaq kifayət edər.

Bu sahədə araşdırmaların aparılması üçün faktoloji material kimi tarix fənni dərsliklərindən istifadə oluna bilər. Bununla bağlı, ilk öncə qeyd olunmalıdır ki, Ermənistanda orta məktəb dərslikləri və müəllimlər üçün əyani vəsaitlərin hazırlanması tədris müəssisələrində yayılması Ermənistanın Təhsil Nazirliyi (hal-hazırda Təhsil, Elm, Mədəniyyət və İdman Nazirliyi adlanır) tərəfindən təşkil olunur. Ermənistanın Təhsil haqqında Qanununa əsasən Təhsil Nazirliyi orta məktəblər üçün nəzərdə tutulan dərsliklərin siyahısını təsdiq edir. Siyahı isə Təhsil Nazirliyinin müvafiq institutu tərəfindən tərtib olunur. Məsələn, qeyd etdik ki, internetdə Ermənistanın təhsil nazirinin N 799-A/2 nömrəli 20.07.2017 tarixli əmri ilə təsdiq olunmuş siyahını tapmaq olar. Belə siyahılar ondan xəbər verir ki, dərsliklər və onların məzmunu rəsmi dövlət strukturu ilə razılaşdırıldığı üçün ən azından Ermənistanın rəsmi siyasi mövqeyini və ideologiyasını əks etdirir.

Hafiz QASIMOV,
tarix müəllimi

Məlum olduğu kimi ermənilərin Cənubi Qafqaza, o cümlədən tarixi Azərbaycan torpaqlarına kütləvi şəkildə köçürülməsi ilə azərbaycanlıların öz ərazilərindən sıxışdırılması, qovulması və bu ərazilərimizin hissə-hissə itirilməsinə, eləcə də Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzünə səbəb olaraq xalqımızı ağır müsibətlərə düşür etmişdir. Bu hadisələr XIX ərsin əvvəllərində, yəni 1813-ci il Gülistan müqaviləsi və 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinin imzalanmasından sonra başlamışdır. Bu dövr isə Ermənistan orta məktəblərində əsasən 8 və 9-cu sinif tarix dərsliklərində əks olunmuşdur. Buna görə də yuxarıda göstərilmiş əmri ilə təsdiq olunmuş 8-ci və 9-cu sinif tarix dərsliklərinin Azərbaycanla qarşı münasibətdə nədən bəhs etdiyini aydınlaşdırmaq xüsusi maraq kəsb edir.

8-ci sinif Erməni tarixi (Aşot Melkonyan, Aram Simonyan, Aram Nazaryan, Akob Muradyan, Yerevan, Zəngak nəşriyyatı 2013-cü il) XVII əsrin ortaları-1918-ci ilin maymadək dövrü əhatə edir.

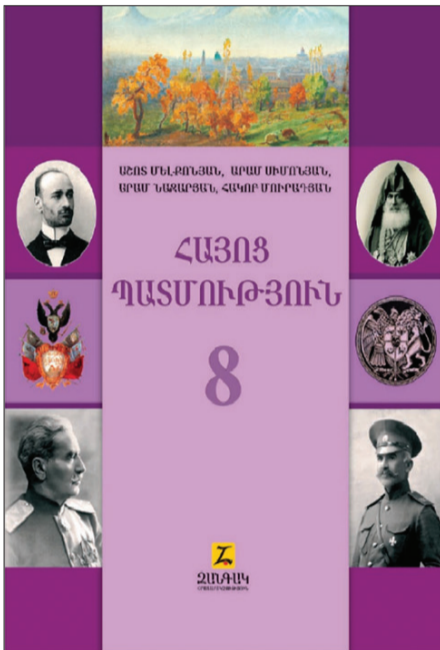
9-cu sinif Erməni tarixi (Vladimir Barxudaryan, Ararat Hakobyan, Hamlet Harutyunyan, Vladimir Ghazaxetsyan, Edvard Minasyan, Edvard Melkonyan, Manmar nəşriyyatı, 2014-cü il) 1918-ci ilin may ayı-2000-ci illəri əhatə edir.

Ümumiyyətlə, bu müəlliflərin hazırladıkları dərsliklər uzun illərdir ki, Ermənistanda geniş istifadə olunur. Bu dərsliklərin zaman-zaman təkrar nəşrinə baxmayaraq, məzmun baxımından ciddi dəyişikliklərə məruz qalmırlar.

Əlbəttə, erməni tərəfinin tarixi saxtalaşdırmaq və miflər yaratmaq sahəsində qeyri-adi istedadını nəzərə alaraq hər iki kitabda tarixi uydurmalardan yer alması təəccüb doğurmur. Halbuki, tarixi həqiqətlərin gizlədilməsi və ya qəsdən təhrif edilməsi səbəbindən bu iki dərslikdə uyğunsuzluq və məntiqsizliyin yer almasını qaçılmazdır. Bu kimi məsələlərin ayrı bir yazının mövzusu olduğunu bilərək, dərsliklərdəki aşağıdakı bir neçə məqama diqqəti yetirmək istədik:

8-ci sinif dərsliyinin giriş hissəsində müəlliflər 17-ci əsrdə ermənilərin İran (qeyd: dərslikdə Səfəvilər dövləti sözü istifadə edilmiş) və Osmanlı dövlətləri çərçivəsində yaşamaqlarını müsəlmanların əsarətində qalmaqlarını dəyərliyə bənzərək bundan yalnız xristianlar vasitəsilə çıxıb öz dövlətçiliklərini bərpa edə biləcəklərini izah edirlər. Bununla bağlı, "xristian Avropanın" yardımını almaq üçün İsrail Orinin fəaliyyətinə istinad edirlər. Ümumiyyətlə, dərslikdə digər hadisələrin təsviri, o cümlədən erməni kilsəsinin rolu barədə hissələr ermənilərin hələ məktəb dövründən xristian və müsəlman qarşılıqlı rühunda böyüdüldüklərini nümayiş etdirir.

8-ci sinif dərsliyi elə bir tərzdə tərtib olunub ki, sanki Cənubi Qafqazda XVII-XVIII əsrlərdə gedən proseslərdə tarixi Azərbaycan dövlətləri və onların azərbaycanlı əhalisi mövcud olmayıb. Kitabda Naxçıvan, Qarabağ və digər tarixi ərazilərimiz Şərqi Ermənistan adlandırılan ərazi kimi göstərilir. Qəsdən bu ərazilərdə yaşamış yerli əhalinin müasir azərbaycanlılarla bağlılığı unudulur. Azərbaycan sözü ümumiyyətlə təsadüf olunmur. 13-16-cı səhifələrdə 1720-ci illərdə Səfəvilər ilə Osmanlı imperiyaları arasında gedən müharibədə,

Osmanlı qoşunlarının 1724-cü ildə İrəvanı tutması, Qarabağa və Şuşaya hücumları ilə bağlı hadisələrin təsviri bu ərazilərin yalnız ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı təsəvvürünün yaranmasına yönəlib. 29-cu səhifədə artıq Qarabağ xanlığına istinad edilir, lakin Şuşa tarixi erməni şəhəri adlandırılır, ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı iddia olunur və bu tarixi şəhərimizdə azərbaycanlılara hər hansı bir formada istinad edilmir. Buna baxmayaraq, XIX əsrə aid hadisələrdə, konkret olaraq, məsələn, 1827-ci ildə Rusiya imperiyası tərəfindən İrəvanın işğalında erməni əsgərlərdən istifadə olunduğu və ermənilərin sevincinə səbəb olduğu göstərilir. Bu hadisənin guya buradan Şah Abbas dövründə "köçürülmüş" ermənilərin həmin ərazilərə qayıdışını təmin etdiyini və beləliklə də Ermənistanda erməni demokratiya mənzərəsinin bərpa olunduğu izah edilir.

Tarixin belə təsviri olunması ermənilərin özlərini Cənubi Qafqazın bir çox ərazilərinin yeganə sahibi kimi görməsindən irəli gəlir. Təsədüfi deyil ki, 10-cu sinif "Erməni tarixi" dərsliyində ermənilər "Erməni yaylasının yerli sahibləri və varisləridir" iddiası erməni tarixçilərinin bu "dünya görüşünü" daha aydın formada nümayiş etdirir ("Erməni tarixi" 10-cu sinif, Aşot Melkonyan, Hayk Avetisyan, Artak Movsisyan, Petros Hovhannisiyan, Eduard Danielyan. Zəngak 2014, səh. 26).

Azərbaycanlılar ifadəsi öteri olaraq ilk dəfə 1905-ci ildə "erməni-yerli müsəlmanlar (Qafqaz tatarları -indiki azərbaycanlılar) arasında münacişə" ifadəsilə 104-cü səhifədə daxil edilir. Burada 1905-1906-cı illərdə Bakı, İrəvan, Yelizavetpol (Gəncə) və Tiflis quberniyalarında azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən qırılmasını oxuculara xatırlatmaq istədik (səbəbi bir qədər aşağıda).

Erməni milliyətçilərinin zaman-zaman terroru mübarizə üsulu seçməsi məlum məsələdir. Lakin 8-ci sinif dərsliyində terrora bəraət qazandırılır və terror aktlarını törədənə bu mübarizənin qəhrəmanı kimi təqdim olunur. Məsələn, dərslikdə 1905-ci ilin azərbaycanlı-erməni toqquşmalarını yazdırmaq üçün göndərilmiş general Maqsud Əlixan-Avarksiyanın Daşnaksütyun partiyasının qərarı ilə Dro (Drastamat Martirosoviç Kanayan) və Kamo (Simon Arşakoviç Ter-Petrosyan) tərəfindən öldürülməsi (ailəsinin də olduğu ekipaja bomba atılır) xüsusilə vurğulanır. Burada xatırlatmaq zəruridir ki, Dro İkinci Dünya müharibəsi dövründə Vermaxtin tərkibində Qaregin Njde ilə birlikdə Erməni legionunu yaratmışdır. Yeri gəlmişkən, digər faşist, xüsusilə 1918-ci ildə Zəngazurda azərbaycanlılara qarşı qətləmlər törətmiş Qaregin Njde Osmanlı türklərinə qarşı "mübarizə" kontekstində qəhrəmanlaşdırılır

■ **8-ci sinif dərsliyi elə bir tərzdə tərtib olunub ki, sanki Cənubi Qafqazda XVII-XVIII əsrlərdə gedən proseslərdə tarixi Azərbaycan dövlətləri və onların azərbaycanlı əhalisi mövcud olmayıb. Kitabda Naxçıvan, Qarabağ və digər tarixi ərazilərimiz Şərqi Ermənistan adlandırılan ərazi kimi göstərilir.**

■ **29-cu səhifədə artıq Qarabağ xanlığına istinad edilir, lakin Şuşa tarixi erməni şəhəri adlandırılır, ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı iddia olunur və bu tarixi şəhərimizdə azərbaycanlılara hər hansı bir formada istinad edilmir.**

■ **9-cu sinif tarix dərsliyində Ermənistan ərazisində 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin (türk-tatar sözüündən istifadə etməklə) iğtişaşlar törətməkdə ittiham edilərək onların mövcudluğu qeyri-ixtiyari surətdə etiraf olunur. Lakin azərbaycanlı əhali neqativ tonda təsvir edilir.**

■ **1988-ci və 1990-cı illərdə ermənilərin Azərbaycandan "deportasiya"ı haqqında danışılır (səh. 127-128). Dərslikdə bunun ardınca azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasına haqq qazandırılaraq bu proses "emiqrasiya" kimi qələmə verilir. Guya Azərbaycanlılara emiqrasiya məqsədilə nəqliyyatla təminat, evlərini satmaq kimi imkanların yaradıldığı iddia olunur.**

■ **Həmin dərslikdə müəlliflər Xocalının işğalını əsaslandırmağa cəhd göstərirlər. (səh.169). Bu şəhərin işğalını Azərbaycan tərəfinin ilk ciddi məğlubiyyəti kimi qələmə verirlər, lakin azərbaycanlı mülki şəxslərin soyqırımını barədə heç nə demirlər. Ağdama aparan qondarma "dəhliz" barədə Ermənistanın məlum cəfəngiyyatını təkrarlayırlar. Həmin və ondan sonra gələn hissədə Şuşanın və Kəlbəcərin işğalının əhəmiyyətini təsvir edirlər. Fizuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Horadiz və Zəngilan rayonlarımızı "azad" etməkləri, döyüşlərdə Monte Melkonyan kimi terrorçularının öldürülməsi və onların qəhrəmanlığından yazırlar (səh. 172-173).**

(səh. 151). 1905-1906-cı illərdə baş verən erməni-azərbaycanlı toqquşmalarını müəlliflər qısa təsvir etdikdən sonra bu hadisənin ən böyük nəticəsi kimi ermənilərin vacib döyüş təcürbəsi qazanmasını göstərirlər (səhifə 105). Bu, əslində erməni məktəblərində azərbaycanlıların öldürülməsi üzərində döyüş təcürbəsinin qazanılması kimi dəyərlərin aşılmasından və beləliklə azərbaycanlıların insani dəyərinin aşağılandığından xəbər verir.

9-cu sinif tarix dərsliyində Ermənistan ərazisində 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin (türk-tatar sözüündən istifadə etməklə) iğtişaşlar törətməkdə ittiham edilərək onların mövcudluğu qeyri-ixtiyari surətdə etiraf olunur. Lakin azərbaycanlı əhali neqativ tonda təsvir edilir. Belə ki,

■ **8-ci sinif dərsliyi elə bir tərzdə tərtib olunub ki, sanki Cənubi Qafqazda XVII-XVIII əsrlərdə gedən proseslərdə tarixi Azərbaycan dövlətləri və onların azərbaycanlı əhalisi mövcud olmayıb. Kitabda Naxçıvan, Qarabağ və digər tarixi ərazilərimiz Şərqi Ermənistan adlandırılan ərazi kimi göstərilir.**

■ **29-cu səhifədə artıq Qarabağ xanlığına istinad edilir, lakin Şuşa tarixi erməni şəhəri adlandırılır, ermənilər tərəfindən məskunlaşdığı iddia olunur və bu tarixi şəhərimizdə azərbaycanlılara hər hansı bir formada istinad edilmir.**

■ **9-cu sinif tarix dərsliyində Ermənistan ərazisində 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin (türk-tatar sözüündən istifadə etməklə) iğtişaşlar törətməkdə ittiham edilərək onların mövcudluğu qeyri-ixtiyari surətdə etiraf olunur. Lakin azərbaycanlı əhali neqativ tonda təsvir edilir.**

■ **1988-ci və 1990-cı illərdə ermənilərin Azərbaycandan "deportasiya"ı haqqında danışılır (səh. 127-128). Dərslikdə bunun ardınca azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasına haqq qazandırılaraq bu proses "emiqrasiya" kimi qələmə verilir. Guya Azərbaycanlılara emiqrasiya məqsədilə nəqliyyatla təminat, evlərini satmaq kimi imkanların yaradıldığı iddia olunur.**

■ **Həmin dərslikdə müəlliflər Xocalının işğalını əsaslandırmağa cəhd göstərirlər. (səh.169). Bu şəhərin işğalını Azərbaycan tərəfinin ilk ciddi məğlubiyyəti kimi qələmə verirlər, lakin azərbaycanlı mülki şəxslərin soyqırımını barədə heç nə demirlər. Ağdama aparan qondarma "dəhliz" barədə Ermənistanın məlum cəfəngiyyatını təkrarlayırlar. Həmin və ondan sonra gələn hissədə Şuşanın və Kəlbəcərin işğalının əhəmiyyətini təsvir edirlər. Fizuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Horadiz və Zəngilan rayonlarımızı "azad" etməkləri, döyüşlərdə Monte Melkonyan kimi terrorçularının öldürülməsi və onların qəhrəmanlığından yazırlar (səh. 172-173).**

Türkiyə və Azərbaycanın burada yaşayan "türk tatarlarını" Ermənistanla qarşı yönəldikləri iddia olunur. Azərbaycan "Ermənistanın müstəqilliyini son qoymaq, onun ərazilərini işğal etmək və Türkiyə ilə birbaşa sərhəd yaratmaq" cəhdlərində ittiham olunur. Guya əsas anti-erməni hərəkatı Vedi, Zəngəzur, Şorur, Naxçıvan, Ərdahan və Sürməlidə baş verir. Azərbaycanlı əhali üsyançı adlandırılaraq erməni əhalisini qırmaqda və terror aktları təşkil etməkdə ittiham edilir. Daha sonra, Ermənistan hökumətinin bu "üsyani" yatırmasından bəhs olunur. "Üsyanın" yatızdırılması bir tərəfdən Ermənistan dövlətçiliyinin gücləndirilməsinə, digər tərəfdən isə ölkənin erməniləşməsinə səbəb olan bir nəticə kimi dəyərləndirilir (səh. 24).

Burada haşiyə çıxaraq qeyd etmək vacibdir ki, Ermənistan tərəfi öz dərsliklərində indiki Ermənistan ərazisində 1918-ci ildə yaşamış azərbaycanlı əhalinin Ermənistan hökumətinə qarşı "üsyani" yatızdırmağa haqq qazandırdıqları halda, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində 1980-ci illərin sonu - 1990-cı illərin əvvəllərində zorakı erməni separatçılığına qarşı haqlı etirazını təcavüz və onların öz müqəddəratını təyin etmə hüququnun pozulması kimi qiymətləndirir. Bu isə bir daha Ermənistanın uzun müddətdir davam edən təcavüzkar siyasətini və bununla bağlı hiyləgər təbliğatını ifşa edir.

Həmin dərslikdə Ermənistanın və erməni milliyətçilərinin Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində 1980-ci illərin sonundan etibarən fəaliyyəti "Qarabağ Azadlıq Hərəkatı" kimi təsvir olunur (səh. 119). Sonra baş vermiş məlum hadisələr Ermənistanın hazırkı siyasi təbliğatı çərçivəsində təsvir edilir. 1988-ci və 1990-cı illərdə ermənilərin Azərbaycandan "deportasiya"ı haqqında danışılır (səh. 127-128). Dərslikdə bunun ardınca azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasına haqq qazandırılaraq bu proses "emiqrasiya" kimi qələmə verilir. Guya azərbaycanlılara emiqrasiya məqsədilə nəqliyyatla təminat, evlərini satmaq kimi imkanların yaradıldığı iddia olunur.

Həmin dərslikdə müəlliflər Xocalının işğalını əsaslandırmağa cəhd göstərirlər. (səh.169). Bu şəhərin işğalını Azərbaycan tərəfinin ilk ciddi məğlubiyyəti kimi qələmə verirlər, lakin azərbaycanlı mülki şəxslərin soyqırımını barədə heç nə demirlər. Ağdama aparan qondarma "dəhliz" barədə Ermənistanın məlum cəfəngiyyatını təkrarlayırlar. Həmin və ondan sonra gələn hissədə Şuşanın və Kəlbəcərin işğalının əhəmiyyətini təsvir edirlər. Fizuli, Cəbrayıl, Qubadlı, Horadiz və Zəngilan rayonlarımızı "azad" etməkləri, döyüşlərdə Monte Melkonyan kimi terrorçularının öldürülməsi və onların qəhrəmanlığından yazırlar (səh. 172-173).

Dərsliyin Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin aktiv hərbi fazasını təsvir edən hissəsi faktiki olaraq "Ermənistanın azad olunmuş hissəsində" ikinci erməni dövlətinin yaradılmasını əsas nəticə kimi təqdim edir. Bununla da növbəti dəfə orta sinif şagirdlərinə Azərbaycanın tarixi əraziləri Ermənistan ərazisi kimi təqdim olunur.

Göründüyü kimi, 9-cu sinif dərsliyində digər dərsliklərdə olduğu kimi Ermənistan öz siyasi, ideoloji və təbliğat xəttini - guya ermənilər azərbaycanlıların tarixi ərazilərinin sahibidirlər - davam etdirir. Bunun ardınca Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi kontekstində Azərbaycan tərəfi "Dağlıq Qarabağ və Ermənistan" təcavüz etməkdə ittiham olunaraq azərbaycanlıların günahkar kimi göstərilir. Ümumilikdə, Ermənistanda tarix dərsliklərinin təhlili onu göstərir ki, bu kitablar azyaşlı ermənilərin şüuruna Azərbaycan xalqının öz tarixi ərazilərində yad olduğunu və bununla da həmin ərazilərdə yaşamaq hüququmuzun olmadığını yeridir. Ermənistan tərəfi azərbaycanlıların bu ərazilərdə yaşamaq hüququnu tapdalaqla əslində bizim mövcudluğumuzla barışmaq istəmirlər. Bu, özü özlüyündə erməni cəmiyyətində azərbaycanlılara qarşı mövcud olan nifrətin daha da şiddətləndirilməsinin ən bariz nümunəsidir. Məhz belə bir ab-havadə erməni dərsliklərində Xocalının işğalı minlərlə insanın faciəsi deyil, sadəcə və soyuqqanlıqla bir şəhərin alınması kimi təqdim olunur.